

Projekt OP VpK

Terciární vzdělávání

výzkum a vývoj

Vysokoškolské vzdělávání

Markéta Bilanová
Eva Lorencovičová
Jan Netolička

**Metodika výuky
anglického jazyka
na 2. stupni základních škol
a středních školách
z pohledu pedagogické praxe –
náměty
pro začínajícího
učitele**

Tato studijní opora je spolufinancována
Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem České republiky

SYNERGIE

Registrační číslo projektu CZ.1.07./2.2.00/07.0355

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

METODIKA VÝUKY ANGLICKÉHO JAZYKA NA 2. STUPNI ZÁKLADNÍCH ŠKOL A STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH Z POHLEDU PEDAGOGICKÉ PRAXE

NÁMĚTY PRO ZAČÍNÁJÍCÍHO UČITELE

**MARKÉTA BILANOVÁ
EVA LORENCOVIČOVÁ
JAN NETOLIČKA**

SYNERGIE reg.číslo: CZ.1.07/2.2.00/07.0355

OSTRAVA 2009

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Recenzenti: Dagmar Přidalová

Rostislav Fojtík

Jazyková korektura: Lenka Bijoková

Název: Metodika výuky anglického jazyka na 2. stupni základních škol a středních školách z pohledu pedagogické praxe – náměty pro začínajícího učitele

Autor: Markéta Bilanová, Eva Lorencovičová, Jan Netolička

Vydání: 1. vydání, 2010

Počet stran: 96 stran

Tisk: Ostravská univerzita v Ostravě

Studijní materiál pro distanční kurz: *Přípravný seminář k profesní praxi*

© Markéta Bilanová, Eva Lorencovičová, Jan Netolička

© Ostravská univerzita v Ostravě

ISBN 978-80-7368-881-3

OBSAH:

1	Školní vzdělávací program – není třeba se děsit	7
1.1	RVP a ŠVP	7
1.2	Co je tedy jinak ve srovnání s našimi (původními) zkušenostmi se vzděláváním.....	8
1.3	Co to jsou klíčové kompetence	9
1.4	Jak tedy učit „nově“, aby to bylo „správně“	10
1.5	Co všechno mají žáci „umět anglicky“ na konci ZŠ a SŠ.....	11
	Shrnutí kapitoly	14
2	Dá to práce... motivace.....	17
2.1	Proč se žáci chtějí (respektive nechtějí) učit anglicky	17
2.2	Jak můžeme zvýšit motivaci žáků v praxi.....	18
2.3	Cukr.....	19
2.4	... a bič	20
2.5	Konkrétní příklady motivace.....	21
2.6	Demotivační faktory.....	25
	Shrnutí kapitoly	26
3	Autorita – půl vítězství.....	29
3.1	Jak vést třídu.....	29
3.2	Zásady pro dobré vztahy učitel–žák.....	30
3.3	Jak získat klid	31
	Shrnutí kapitoly	32
4	Testování v angličtině.....	35
4.1	Proč testovat?	35
4.2	Základní vlastnosti a typy testů.....	36
4.3	Elicitační techniky.....	38
4.4	Tipy pro přípravu testu	41
	Shrnutí kapitoly	43
5	Hodnocení a zpětná vazba	45
5.1	Co je zpětná vazba?.....	45
5.2	Hodnocení jednotlivých typů úloh	47
5.3	Zdroje pro zpětnou vazbu.....	48

5.4	Pár rad na závěr	49
	Shrnutí kapitoly	51
6	Výukové metody a materiály	53
6.1	Co vlastně učitel angličtiny k výuce potřebuje	54
6.2	Co nabízejí knižní vydavatelství	54
6.3	Počítač s dataprojektorem	54
6.4	Interaktivní tabule... kapitola sama pro sebe	55
6.5	Jazyková laboratoř s audio maticí	56
6.6	Výukové metody	57
	Shrnutí kapitoly	63
7	„Vychytávky“ při výuce angličtiny	65
7.1	Abeceda není věda	66
7.2	Lie, lie nebo lay?	66
7.3	Hair nebo hairs?	67
7.4	Madonna likes me aneb SVOMPT.....	68
7.5	*I live in Ostrava for 15 years	69
7.6	Kdybych to byl býval věděl, tak bych sem byl nechodil	69
	Shrnutí kapitoly	72
8	Jazykové semináře – specifické hodiny	73
8.1	Seminář z cizího jazyka vs. konverzace.....	74
8.2	Obsah semináře – konverzační témata	75
8.3	Metody	76
8.4	Učební materiály/texty	77
8.5	Žáci.....	78
9	Podoba nové maturitní zkoušky z anglického jazyka	81
9.1	Maturita dříve a... ..	81
9.2	Struktura zkoušky z AJ	82
9.3	Hodnocení	84
9.4	Příprava žáků.....	85
	Shrnutí kapitoly	86
	Přílohy:	89

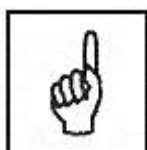
Vysvětlivky k používaným symbolům

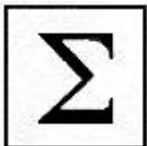
Průvodce studiem – vstup autora do textu, specifický způsob, kterým se studentem komunikuje, povzbuzuje jej, doplňuje text o další informace.

Příklad – objasnění nebo konkretizování problematiky na příkladu ze života, z praxe, ze společenské reality apod.

K zapamatování

Shrnutí – shrnutí předcházející látky, shrnutí kapitoly.

Literatura – použitá ve studijním materiálu, pro doplnění a rozšíření poznatků.

Kontrolní otázky a úkoly – prověřují, do jaké míry studující text a problematiku pochopil, zapamatoval si podstatné a důležité informace a zda je dokáže aplikovat při řešení problémů.

Úkoly k textu – je potřeba je splnit neprodleně, neboť pomáhají k dobrému zvládnutí následující látky.

Korespondenční úkoly – při jejich plnění postupuje studující podle pokynů s notnou dávkou vlastní iniciativy. Úkoly se průběžně evidují a hodnotí v průběhu celého kurzu.

Otázky k zamyšlení

Část pro zájemce – přináší látku a úkoly rozšiřující úroveň základního kurzu. Pasáže i úkoly jsou dobrovolné.

Úvod

Milí studenti učitelství angličtiny pro druhý stupeň základních škol a středních škol. Předkládáme Vám jakýsi manuál pro začínající učitele, který Vám, jak doufáme, pomůže překonat některé nesnáze při přechodu z teoretické roviny přípravy na Vaše budoucí povolání, do reality učitelské praxe. V žádném případě, prosím, nepovažujte tento materiál za vyčerpávající nebo dostačující k tomu, abyste se mohli stát dobrými učiteli. K vysněné sošce Zlatého Amose vede cesta trnitá, a ne jeden talentovaný učitel z ní, po zjištění pravého stavu věcí, raději sešel. Poté, co se seznámíte s námi předkládanými kapitolami, byste měli být zevrubně obeznámeni s tím, jaké změny se v českém školství za poslední dobu odehrály, jakými zásadami byste se měli řídit, abyste byli schopni eliminovat rušivé elementy ve svých hodinách, jak se tvoří hodnotící stupnice pro Vámi připravené testy a jak se od běžných hodin angličtiny má lišit hodina konverzace. V neposlední řadě Vám také nabízíme několik praktických rad a učebních metod, kterými zcela jistě budete moci své žáky motivovat k nadšenému studiu angličtiny. Předpokládáme, že jste si učitelský obor vybrali mimo jiné také proto, že se v něm máte možnost celý život soustavně sebevzdělávat a věříme, že tak budete činit v co největší míře, nejen co se Vaší jazykové kompetence týče, ale také z metodického hlediska. Doporučujeme proto, po prostudování jednotlivých kapitol, věnovat čas také námi nabízeným odkazům na citovanou a doporučenou literaturu nebo internetové odkazy, ve kterých můžete nalézt mnoho dalších informací a materiálu pro zdokonalení svých učitelských dovedností. Na prostudování celého textu byste si měli vyhradit asi 10 hodin, nicméně pro hlubší proniknutí do vod pedagogické praxe budete potřebovat času mnohem více. Jsme ale přesvědčeni, že takto strávený čas pro Vás bude pouze přínosem.

1 Školní vzdělávací program – není třeba se děsit

(M. Bilanová)

V této kapitole se dozvíte:

- že mnozí učitelé angličtiny vlastně učili podle zásad rámcového vzdělávacího programu daleko dříve, než vůbec došlo na školskou reformu.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

- vysvětlit, jak postupuje při výuce učitel obeznámený se ŠVP,
- objasnit, co jsou to klíčové kompetence a očekávané výstupy,
- charakterizovat, co se se zavedením ŠVP ve výuce změnilo (má změnit),
- porovnat očekávané výstupy z RVP pro angličtinu s Evropským referenčním rámcem pro jazyky.

Klíčová slova kapitoly: RVP, ŠVP, Evropský referenční rámec, klíčové kompetence, očekávané výstupy.

Průvodce studiem

Tato kapitola byla napsána z důvodu nutnosti shrnout alespoň nejdůležitější body zásadních dokumentů obecně platných pro české školství. Jedná se pouze o velice stručný výtah nejdůležitějších aspektů, proto velmi doporučujeme zevrubně si prostudovat dokumenty, na něž je v textu zmíněn odkaz. Většinu lze bez problémů najít vyhledávačem na internetových stránkách.

Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 1 hodinu, tak se pohodlně usadte a nenechte se nikým a ničím rušit.

1.1 RVP a ŠVP

RVP je základní zkratka pro několik dokumentů, vytvořených kolektivem autorů Výzkumného ústavu pedagogického, což je resortní výzkumný ústav ministerstva školství (více viz www.vuppraha.cz). Písmena v sobě skrývají

Rámcové vzdělávací programy, které byly vypracovány pro základní školy (RVP ZV), gymnázia (RVP GV), střední odborné školy (RVP SOV) a jiné typy vzdělávání (viz např. www.rvp.cz). Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením, schválený MŠMT a platný od 1. 9. 2005, je určen všem základním školám a víceletým gymnáziím (od prim po kvarty u osmiletých gymnázií). Dne 24. 7. 2007 schválilo MŠMT Rámcový vzdělávací program pro gymnázia (RVP G) a Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou (RVP GSP). Tyto programy jsou určeny pro čtyřletá gymnázia a vyšší stupeň víceletých gymnázií (kvinta – oktáva). Znění celého textu dokumentu RVP pro konkrétní typ školy lze nalézt na internetových stránkách včetně metodické příručky s názvem *Manuál pro tvorbu ŠVP*, podle kterých si každá škola sama (většinou celý pedagogický sbor v čele s proškoleným koordinátorem tvorby ŠVP) vytvořila svůj vlastní dokument – Školní vzdělávací program, podle kterého musely školy začít od 1. 9. 2007 (základní), respektive 1. 9. 2009 (střední), vyučovat. Tento svůj ŠVP si některé školy vyvěsily na své webové stránky nebo je z důvodů copyrightu mají raději k dispozici či k nahlédnutí ve škole. Je to veřejný dokument, ze kterého se mohou například rodiče žáků vybírajících si školu nebo nově přijatí vyučující dozvědět celkovou koncepci výuky na té které škole, ale i konkrétní učební plány veškerých předmětů na dané škole vyučovaných.

1.2 Co je tedy jinak ve srovnání s našimi (původními) zkušenostmi se vzděláváním

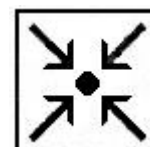
RVP byl vytvořen na základě několikaletého výzkumu a srovnávání absolventů různých úrovní škol u nás i v zahraničí. Vyšlo najevo, že v popředí zájmu a kladného hodnocení kantorů na českých školách stály vždy vědomosti, nikoli schopnosti nebo dovednosti. Rámcové vzdělávací programy však „vycházejí z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě; vycházejí z koncepce celoživotního učení; formulují očekávanou úroveň vzdělání stanovenou pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání; podporují pedagogickou autonomii škol a

profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání“ (cit. RVP ZV str. 10). Jinými slovy, smyslem a cílem vzdělávání je vybavit všechny žáky souborem klíčových kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná, a připravit je tak na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti. Je totiž nutné vybavit v průběhu vzdělávání žáky vedle tzv. předmětových vědomostí a dovedností také takovými znalostmi, dovednostmi, postoji a hodnotami, které budou moci využít nejen ve škole, ale především v běžném osobním životě, při studiu a později i ve své profesní kariéře. Některé starší vzdělávací programy už s termínem „kompetence“ pracovaly, ale školy tato skutečnost k ničemu nezavazovala, neboť kompetence nebyly na rozdíl od učiva chápány jako cíl vzdělávání. RVP uvádějí klíčové kompetence jako jeden z výsledků vzdělávání.

1.3 Co to jsou klíčové kompetence

Je to souhrn vědomostí, dovedností, schopností, ale i postojů a hodnot, které se různými způsoby prolínají, a jsou důležité pro osobní rozvoj a uplatnění každého člověka ve společnosti (kompetence k učení, řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské a pracovní – viz např. Tvořivá škola). Každý žák je může ve svém životě zužitkovat a uplatnit bez ohledu na to, co mu ve škole jde, o co se zajímá a co chce v budoucnu dělat. Byla by ale chyba myslet si, že nejlepší cesta, jak u žáků vytvářet a rozvíjet klíčové kompetence je „učit“ tyto kompetence izolovaně. Každá kompetence se u žáků vytváří postupně, a to tak, že se dílčí vědomosti a dovednosti žáků získané při různých příležitostech propojují a „nabalují“ na sebe. Je tudíž nutné zajistit soustavné, několikaleté působení všech kantorů školy na žáky, aby si tyto kompetence osvojili a mohli je do budoucna zdárně využívat.

Velmi často jsme s kolegyněmi narážely na problém při vysvětlování minulého průběhového času. Žáci v sekundě (na nižším stupni víceletého gymnázia = 7. třída ZŠ) nechápali rozdíl mezi minulým a minulým průběhovým časem, a nedovedli tak ani správně do češtiny přeložit věty typu: „He was falling down“ vs. „He fell down“, „He was cutting himself“ vs. „He cut himself“, které se objevovaly v učebnici. Když jsme se je snažily navést (rozuměj: „ulehčit jim

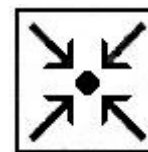
pochopení rozdílu“) na české dvojice vět, ve kterých se sloveso liší pouze videm (dokonavý vs. nedokonavý), zjistilo se, že v hodinách českého jazyka tento gramatický jev ještě neprobírali, takže ani netušili, že se do češtiny tyto věty překládají odlišně. Dnes je již možné, po konzultaci s vyučujícími češtiny, zařadit tento probíraný jev do tematického plánu současně, zapsat do ŠVP tzv. mezioborový přesah a toto učivo rovnou uvádět do souvislosti s kompetencí porozumění textu a překladu.

1.4 Jak tedy učit „nově“, aby to bylo „správně“

Na tuto otázku zřejmě nebude možné odpovědět ani jednoduše ani jednoznačně. Spousta kantorů už možná nebude mít chuť či motivaci cokoli na svém zavedeném způsobu výuky měnit. Je jen na každém konkrétním učiteli, zda svůj volný čas věnuje studiu metodiky a svému dalšímu vzdělávání pro zkvalitnění a obohacení výuky ve svých předmětech. Předpokládá se, že úrovně klíčových kompetencí, kterou popisuje RVP, dosáhnou žáci až na konci studia a že škola žákům pomůže tyto kompetence postupně vytvářet. Je to jakýsi „ideální stav“, o který budou učitelé u žáků usilovat, ale vzhledem k osobním dispozicím jednotlivých žáků je samozřejmě jasné, že ne všichni jich dosáhnou v plné míře. Osvojení klíčových kompetencí totiž ovlivňuje i osobnost žáka, takže když se bude posuzovat, jaké kompetence si žák osvojil, měly by se vzít v úvahu některé psychologické vlivy a myslet na to, že je důležité poměřovat dosaženou úroveň kompetencí s osobním pokrokem žáka a jeho možnostmi (o nutnosti být zároveň učitelem i psychologem bude pojednáno i níže). Každá škola navíc ve svém ŠVP zveřejnila, jaké postupy bude uplatňovat pro konkrétní práci učitelů s klíčovými kompetencemi. Tyto postupy jsou označovány jako „výchovné a vzdělávací strategie“, které škola může uplatňovat jako celek (pokud se týkají celoškolských aktivit, klimatu školy atd. – např. podpořením studentského parlamentu, který bude rozvíjet kompetence sociální a personální, komunikativní aj.) nebo je může uplatňovat učitel přímo ve výuce svého předmětu. Co se konkrétně výuky angličtiny týče, ty školy, které již na začátku usoudily, že pro výuku angličtiny budou nejvhodnější učebnice z britských nebo amerických nakladatelství (OUP, McMillan, Cambridge atd.) to svým způsobem mají ulehčené. Zahraniční

učebnice totiž už delší dobu implementují zásady Evropského referenčního rámce, který poskytuje obecný základ pro vypracovávání jazykových sylabů, zkoušek atd. v celé Evropě a v úplnosti popisuje, co se musí studenti naučit, aby užívali jazyka ke komunikaci, a jaké znalosti a dovednosti musí rozvíjet, aby byli schopni účinně jednat (viz www.msmt.cz). Tudíž ještě před zavedením RVP se žáci, používající učebnice jako např. Project, Chatterbox, Get Ready, Zig Zag atd., nepřímo seznamovali s veškerými klíčovými kompetencemi v rámci výuky angličtiny, kterou nebylo lze realizovat bez toho, aniž by spolu žáci diskutovali (kompetence komunikativní), vyhledávali a třídili informace (kompetence k učení), samostatně volili vhodné způsoby řešení (kompetence k řešení problémů), spolupracovali (kompetence sociální a personální), vcítili se do situací jiných lidí (kompetence občanské) atd.

Na studentské konferenci v rakouském Linci, kam jsme jeli se studenty septimy, jsme si mohli vybrat komunikační jazyk. Všichni za sebou měli sedm let výuky němčiny i angličtiny (většina z nich tehdy se studiem obou jazyků začínala až na gymnáziu). Bylo zajímavé pozorovat, jak i ti, kteří měli z němčiny na vysvědčení lepší známku než z angličtiny, plynule komunikují se svými německými kolegy v (byť lámané) angličtině. Když jsem se zeptala, proč nevyužijí možnosti procvičit si raději němčinu, většina stydlivě argumentovala, že sice znají spoustu slovíček a veškeré gramatické jevy včetně plusquamperfekta, ale že nejsou schopni rodilým mluvčím porozumět, ani s nimi jednoduše pohovořit, protože na to z hodin němčiny nejsou zvyklí.

1.5 Co všechno mají žáci „umět anglicky“ na konci ZŠ a SŠ

Kdo už si začal myslet, že dnes není nutné, aby žáci znali slovíčka a gramatiku, ale bude jim stačit se v dané situaci „nějak“ dorozumět, toho teď budeme muset vyvést z omylu. Kromě klíčových kompetencí, které, jak jste se již dočetli, by měly být osvojovány tak nějak samo sebou v průběhu celého studia, byly totiž v RVP stanoveny i očekávané výstupy pro všechny předměty vyučované na českých školách. Co se cizích jazyků týče, vychází tyto

očekávané výstupy právě z Evropského referenčního rámce a jeho stupnice. Jedná se o stupnici definic, které popisují, jak student jazyk ovládá. Úrovně jsou seřazeny od A1 do C2, přičemž A1 je považována za nejnižší (základní znalost jazyka) a C2 za nejvyšší (pokročilá úroveň, zkouška CAE). Úrovně jsou chápány tak, že vyšší zahrnují ty, které jsou na stupnici níže. To v praxi znamená, že žák na úrovni A2 má být schopen zvládnout vše, co je zařazeno do úrovně A1. Úrovně A1 a A2 jsou v RVP ZV rozvíjeny pro základní školy (pro střední školy se jedná o úrovně B1 a B2 – státní maturitní zkouška viz dále). „Jedním z hlavních důvodů, proč RVP pro obor cizí jazyk používá zmiňovanou tabulku referenčních úrovní, je snaha o zachování kontinuity, srozumitelnosti a logičnosti ve výuce jazyků i přes možnost výběru odlišných přístupů dle typu a zaměření školy.“ (Tůmová)

Jen pro představu, pro anglický jazyk byly v RVP pro druhý stupeň ZŠ stanoveny tyto očekávané výstupy pro receptivní řečové dovednosti:

žák:

- čte nahlas plynule a foneticky správně texty přiměřeného rozsahu,
- rozumí obsahu jednoduchých textů v učebnicích a obsahu autentických materiálů s využitím vizuální opory, v textech vyhledá známé výrazy, fráze a odpovědi na otázky,
- rozumí jednoduché a zřetelně vyslovované promluvě a konverzaci,
- odvodí pravděpodobný význam nových slov z kontextu textu,
- používá dvojjazyčný slovník, vyhledá informaci nebo význam slova ve vhodném výkladovém slovníku;

pro produktivní řečové dovednosti:

žák:

- sestaví jednoduché (ústní i písemné) sdělení týkající se situací souvisejících s životem v rodině, škole a s probíranými tematickými okruhy,
- písemně, gramaticky správně tvoří a obměňuje jednoduché věty a krátké texty,

- stručně reprodukuje obsah přiměřeně obtížného textu, promluvy i konverzace,
- vyžádá jednoduchou informaci;

pro interaktivní řečové dovednosti:

žák:

- se jednoduchým způsobem domluví v běžných každodenních situacích.

K těmto výstupům pak bylo přiřazeno i učivo, které musí učitel v hodinách probrat (nezávisle na učebnici, kterou si zvolil):

- jednoduchá sdělení – oslovení, reakce na oslovení, pozdrav, přivítání, rozloučení, představování, omluva, reakce na omluvu, poděkování a reakce na poděkování, prosba, žádost, přání, blahopřání, žádost o pomoc, službu, informaci, souhlas/nesouhlas, setkání, společenský program;
- základní vztahy – existenciální (Kdo?...), prostorové (Kde? Kam?...), časové (Kdy?...), kvalitativní (Jaký? Který? Jak?...), kvantitativní (Kolik?...);
- tematické okruhy – domov, rodina, bydlení, škola, volný čas a zájmová činnost, osobní dopis, formulář, dotazník, sport, péče o zdraví, stravování, město, oblékání, nákupy, příroda, počasí, člověk a společnost, cestování, sociokulturní prostředí příslušných jazykových oblastí a České republiky;
- slovní zásoba a tvoření slov;
- gramatické struktury a typy vět, lexikální princip pravopisu slov.

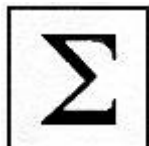
Každá základní škola (a víceletá gymnázia) si pak tyto očekávané výstupy konkretizovala ve svých ŠVP na jednotlivé ročníky. Tzn., že např. na konci primy na gymnáziu (6. třída) bude většina žáků schopna číst nahlas plynule a foneticky správně kratší texty, jako například dopis kamarádovi, popis obrázku, jednoduchý komiks atd., zatímco na konci kvarty už přečte i delší texty, článek, vyprávění atd.

Část pro zájemce

Tabulku Evropského referenčního rámce se stupnicí hodnocení úrovně ovládnutí angličtiny naleznete např. zde:

<http://www.britishcouncil.org/cz/czechrepublic-english-learn-english-with-us-cef.htm>

Shrnutí kapitoly

- Základní i střední školy začínají v této době používat konkrétní školní vzdělávací program, který si samy vytvořily na základě vlastních předpokladů pro výuku.
- Tento dokument obsahuje také seznam klíčových kompetencí, které by žáci měli ovládat po skončení základní, respektive střední školy.
- Zásadní změna celého vyučovacího procesu tedy spočívá v tom, že učitel již neklade důraz na vědomosti a znalosti, ale na schopnosti a dovednosti tyto znalosti použít praxi.
- Co se angličtiny týče, úrovně výstupů z RVP vzešly z již zahraničními jazykovými učebnicemi používaného ERRJ.

Kontrolní otázky a úkoly:

1. Jaký je rozdíl mezi RVP a ŠVP?
2. Vyjmenujte základní klíčové kompetence.
3. Jaké úrovně, podle Evropského referenčního rámce, mají dosáhnout žáci po skončení ZŠ a SŠ?
4. Jaké řečové dovednosti jsou výstupem vzdělávacího oboru cizí jazyk?

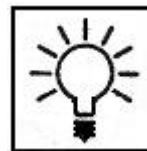

Úkoly k textu

Prohlédněte si některé kapitoly jazykových učebnic zahraničních nakladatelství (např. Project) a posuďte na základě konkrétních cvičení, jaké klíčové kompetence by se zde u žáků mohly rozvíjet.

Otázky k zamyšlení:

Jak vlastně došlo k tomu, že se používá výraz „kompetence“ pro vědomosti, dovednosti atd. Neznamená to spíše „pravomoc“ (např. „Není to v mé kompetenci.“)?

Citovaná a doporučená literatura:

Tůmová, J. Společný evropský referenční rámec pro jazyky a Cizí jazyk v RVP ZV. *RVP Metodický portál* [Online] Citace 30. května 2010
<http://www.rvp.cz/clanek/153/45>

Kol. autorů: Možnosti utváření a rozvoje klíčových kompetencí při činnostním stylu výuky. *Tvořivá škola* [Online] Citace 30. května 2010

www.vzdelavani-ucitelu.cz/klicove-kompetence

www.vuppraha.cz

www.rvp.cz

<http://www.msmt.cz/>

2 Dá to práce... motivace

(M. Bilanová)

V této kapitole se dozvíte:

- že motivační složka hodiny není sice tou rozhodující, nenaučí za Vás učivo, ale rozhodně může odstartovat dobrou náladu, ve které se dobře učí jak žákům, tak kantorovi.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

- vysvětlit, jak je možné, že se někteří žáci neradi učí anglicky,
- objasnit, jak se dá tento stav změnit,
- charakterizovat základní motivační principy.

Klíčová slova kapitoly: motivace, Maslowova hierarchie potřeb, demotivační faktory, klima ve vyučování, klíčové dovednosti učitele.

Průvodce studiem

Většina zkušených učitelů určitě pokládá motivaci za předpoklad úspěšného učení. Proto je pro ně důležité přimět své žáky k tomu, aby se učit chtěli. Jestliže se žáci učit nechtějí, může jejich učení být natolik neefektivní, že se případně nenaučí vůbec nic. Když víte, jak žáky motivovat, můžete navíc podstatně zvýšit tempo jejich učení.

Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 1 hodinu, tak se pohodlně usadte a nenechte se nikým a ničím rušit.

2.1 Proč se žáci chtějí (respektive nechtějí) učit anglicky

Zde byste určitě byli schopni uvést spoustu důvodů sami z vlastní zkušenosti. Někteří žáci chtějí mít na vysvědčení samé jedničky, a proto se snaží mít výborné výsledky i v angličtině, někteří si rádi vyhledávají kamarády třeba na Facebooku, kde potřebují komunikovat v angličtině, nebo poslouchají zahraniční interprety a chtějí jim rozumět. Jiným připadá angličtina příliš

složitá, protože se „jinak čte a jinak píše“, bylo jim od útlého věku předsouváno, že stejně tak jako tatínek či maminka, určitě nemají talent na jazyky, hodiny angličtiny jim připadají nudné atd. Existují zde totiž dva základní druhy motivace: vnitřní a vnější, které mohou působit krátkodobě nebo dlouhodobě. Obecně platí, že daleko účinnější je motivace vnitřní než vnější a také to, že v dětství a dospívání bývají silnější krátkodobé motivační faktory než ty dlouhodobé. Proto je důležité zjistit, co právě na konkrétního žáka nejvíce působí. Pokud jde o vášnivého hráče počítačových her nebo dítě, které tráví celé prázdniny mimo Českou republiku, máte vyhráno a nemusíte se téměř snažit. Tito žáci to berou tak, že věci, které se učí, se jim hodí, a vidí v nich praktické využití do budoucna. Existuje také malé procento ambiciózních žáků, kteří již na základní škole mají jasnou představu o tom, co chtějí jednou dělat, a ti pak věří, že jakákoli kvalifikace, kterou studiem získají (včetně angličtiny), se jim jednou může hodit. Pro většinu žáků ale hlavním (krátkodobým) motivačním faktorem stále zůstávají dobré výsledky a úspěch, který jim zvyšuje sebevědomí. Úspěch naplňuje každého z nás pocitem, že jsme něčeho dosáhli (někoho motivuje také možnost srovnávání ve skupině, pocit, že je lepší než jiní). Učení se anglicky může také u mnohých žáků uspokojovat jejich přirozenou zvědavost a zájem o nové věci, a navíc, i když je třeba angličtina až tak nezajímá, mohou najít zalíbení v neobvyklých a zábavných činnostech, které pro ně učitel připravil a se kterými se v jiných předmětech třeba neseťkávají (viz dále).

2.2 Jak můžeme zvýšit motivaci žáků v praxi

Je v podstatě nutné, abychom se snažili vytvořit souvislost angličtiny se zájmy svých žáků. Někoho baví to, jiného ono, ale všichni by měli mít stále na paměti, že angličtinu budou ve svém životě jednou určitě potřebovat (dlouhodobá motivace). V krátkodobějším smyslu může žáky motivovat to, že se za čtrnáct dní bude psát test, v dlouhodobějším i to, že budou z angličtiny jednou maturovat nebo si budou na internetu potřebovat objednat něco, co se u nás nedá sehnat nebo je to tam mnohonásobně levnější. Žáci musí být co nejvíce v kontaktu se světem mimo školu, aby byli přesvědčeni o smysluplnosti učení. Měli by vědět, že nejvíce odborné literatury pro kterékoli pole

působnosti najdou určitě v angličtině, že se dá spousta informací o jejich oblíbených idolech najít rychle a bezplatně na webových stránkách psaných anglicky atd. Co je ale naprosto nejdůležitější, je, aby žáci před sebou viděli učitele nadšeného pro svůj předmět. Musíte umět „prodat“ to, co učíte. Uspořádejte exkurzi s prohlídkou do anglicky mluvící firmy, přiveďte na vyučování cizince, se kterým se mohou domluvit pouze anglicky, dejte angličtině „osobní rozměr“ tím, že promítnete fotky a povyprávíte o své dovolené ve Skotsku, sejděte se odpoledne ve filmovém klubu na „kultovním“ filmu s titulky (sežeňte epizody Salad Fingerse od Davida Firtha), použijte v hodinách videoklipy s běžícím textem (např. www.muvids.com) nebo aktuální hity na CD, které byste si doma třeba ani nepustili (Beatles už opravdu zajímají jen Vaše rodiče), ale hlavně u toho musíte působit nadšeně! Znuděnému a otrávenému učiteli nikdo neuvěří, že angličtina opravdu stojí za námahu. A ještě jedna věc: nadšení je velice „nakažlivé“ ☺.

2.3 Cukr

Nejsilnějším motivačním faktorem, jak už bylo řečeno, je osobní úspěch, který je hnací silou celého procesu učení. Ten ale může působit oběma směry – baví nás věci, které se nám daří a nebaví ty, které se nám nedaří. Nic nemá takový úspěch, jako úspěch ☺. Pokud se na Vaší poslední hodině dostalo někomu pochvaly nebo uznání, bude při příští hodině díky svému úspěchu pozitivně naladěný a získá důvěru ve své schopnosti naučit se anglicky. Jak říká Geoffrey Petty (str. 43), ať už totiž věříte, že něco dokážete, nebo jste přesvědčeni, že něco nedokážete – pokaždé máte pravdu! Stačí několik malých neúspěchů v hodinách angličtiny za sebou, a žáci jsou zcela upřímně ochotni prohlásit, že se anglicky stejně nikdy nenaučí. Pokud je v tomto „bludu“ necháme dostatečně dlouho a z jejich omylu je pozitivním individuálním přístupem a působením nevyvedeme, může se stát, že budou mít nakonec pravdu a s angličtinou budou bojovat celý život. Účinky úspěchu a uznání (byť za dílčí nebo nepatrné pokroky) jsou mnohem silnější, než se mnoho učitelů domnívá. Mnoho žáků se ocitne v tomto bludném kruhu prostě proto, že je učitel delší dobu nijak nepochválil ani jinak neoceníl (či neprojevil o jejich „problémy“

zájem a nepodal jim pomocnou ruku, aby se tento stav změnil). Pochvala či ocenění získané úspěchem jsou hnací silou celého učebního procesu.

Vzpomínám si, že jsme jako studenti gymnázia byli v 90. letech naprosto ohromeni přístupem amerických lektorů, kteří vyučovali na naší škole hodiny konverzace. Okamžitě nám stouplо sebevědomí o 100 procent a všichni jsme byli najednou přesvědčeni o tom, že angličtina je vlastně ten nejlehčí a nejužasnější jazyk na světě. Bylo to způsobeno tím, že místo káravě zvednutého obočí pokaždé, když jsme udělali drobnou chybu, nás Američané soustavně obdarovávali svým širokým úsměvem, chápavým pokyvováním hlavou a všudypřítomným „great!“, i když to zas až tak skvělé vůbec nebylo.

2.4 ... a bič

Určitě by mi zde někdo mohl namítnout, že jeho zkušenosti se získáváním vědomostí jsou úplně opačné, že on se nejvíce naučil právě na hodinách nejmenované paní učitelky, ze které měl panický strach, a přesto, nebo právě proto, se dokázal donutit nastudovat jí zadanou slovní zásobu do druhého dne, i když šel kvůli tomu spát až hodně po půlnoci. Ano, souhlasím. Ona kantorka byla pravděpodobně z přísnějších, pravidelnými testy kontrolovala Vaše vědomosti, a tak se vlastně nepřímо zasloužila o Vaši motivaci. Nepodceňujme tedy motivační efekt předem očekávaného testu. Termín však musí být předem ohlášen a důsledně dodržen, jinak vše ztrácí efekt. Špatný výsledek testu může motivovat pouze tehdy, pokud je nějaká naděje na jeho opravu (žák musí věřit, že nakonec úspěchu dosáhne). Trvalý neúspěch je obrovským demotivačním faktorem.

Doporučuji zapisovat si data ohlášených testů do kalendáře spolu s látkou, ze které má být test napsán. S přibývajícimi povinnostmi a aktivitami učitelů se každému může podařit zapomenout připravit test. Pokud se tak již stane, snažte se jednat podle okamžité reakce žáků. Pokud je patrný všeobecný oddech, že se písemce vyhnuli, je možné, že na test ještě nebyli řádně připraveni a můžete část hodiny věnovat opakování. Pokud ovšem zpozorujete, že se třída na písemku „natěšila“, pak záleží na Vaší schopnosti improvizace. Kratší testy,

např. na slovní zásobu, můžete „diktovat“ bez připravených kopií; pokud se mělo jednat o „revision test“, je možné začít písemnou částí (esej, dopis, atd.), na který žáci spotřebují 45 minut, s tím, že dostanou k dispozici pouze čisté papíry. V žádném případě by se tato situace ale neměla opakovat často, působilo by to jako nedostatečný zájem o výuku z Vaší strany (viz poznámka o znuděném a otráveném učiteli).

2.5 Konkrétní příklady motivace

Zde bych chtěla uvést několik bodů (s příklady), které jsou podstatné pro motivaci ve většině vyučovacích situací.

- Žáci by měli přesně vědět, co mají dělat a kdy má být úkol dokončen. Nedoporučuji zadávat vypracování úlohy „na rychlost“ s tím, že oceníte první tři žáky, kteří přiběhnou ke katedře. Všichni by měli mít dostatek času; pokud se někteří již očividně nudí a ošívají na židli, běžte si jejich vypracování prohlédnout k jejich lavici, případně mohou dostat nějaké další zadání.
- Neustále ujišťujte své žáky o tom, že se na Vás mohou kdykoli obrátit, pokud budou potřebovat radu (samozřejmě, že ale nemůžete fungovat jako chodící slovník, takže pokud se budou neustále dotazovat „jak se řekne to či ono“, odkažte je na slovníkové vybavení jazykové učebny, případně na spolužákův mobil se slovníkem či přístupem na internet nebo jim zadejte vyhledat si slova za domácí úkol atd.).
- Přizpůsobte cvičení úrovni svých žáků. Některé úlohy musí být jednoduché, aby je mohli úspěšně splnit úplně všichni. Dejte pozor na nebezpečí, že budete spokojení i tehdy, když se bude pouze většina Vašich žáků cítit úspěšná. Úspěch (pocit, že dělají pokroky) by měli cítit úplně všichni, i ti nejméně zdatní v angličtině.
- Nešetřete chválou a jinými formami ocenění, když některý z žáků dosáhne při učení jakéhokoli úspěchu. Toto ocenění by mělo následovat co nejdříve po dokončení práce (někdy je možné zvážit i použití pochvaly „před nastoupenou jednotkou“ – pokud je zřejmé, že dotyčnému žákovi způsobí radost, že se o jeho úspěchu dozvedí i

spolužáci). Samozřejmě, že si žáci přestanou cenit pochvaly za úkol, který se jim zdál příliš jednoduchý. Je nutné vyvážit každou úlohu tak, aby byla zároveň zvládnutelná i závažná. Pokud se Vám cvičení jeví jednoduché, dejte na něj méně času apod.

- Učitel nesmí dopustit, aby se spolužáci někomu za jeho projev v angličtině posmívali, ani on sám se nikdy nesmí dopustit zesměšňování výkonu, a to ani v legraci. Absolutně nepřipustné je použití sarkasmu nebo ironie. I když se může zdát, že se celá třída dobrým vtípem na něčí účet výborně pobavila, nepřispívá takové jednání k příznivému klimatu třídy, a tudíž ani k motivujícímu vyučování.
- Zkuste se naučit myslet tak, aby to bylo Vaším žákům blízké. Dávejte jim příklady, které se týkají jejich vlastních zkušeností (příkladem metodické chyby je neustálé používání jednoho a téhož cvičení ze zahraničních učebnic pro procvičení předpřítomného času v praxi. Typické jsou zde věty typu „Have you ever been to China?“ Kolik žáků si myslíte, že Vám na tuto otázku za celou dobu Vaší učitelské praxe odpoví kladně? Určitě bude daleko lepší tyto věty personalizovat a ptát se adekvátně situaci, ve které by se konkrétní žáci mohli nacházet („Have you ever had anything broken?“ atd.).
- Žáci budou určitě motivováni, pokud bude učení zajímavé nebo zábavné. Jak toho ale dosáhnout? Dá se říct, že někteří učitelé mají svůj talent žáky zaujmout vrozený, a svojí osobností a temperamentem je automaticky motivují k lepšímu výkonu. Ostatní se tomu mohou naučit, pokud se budou sebevzdělávat, pracovat na zlepšování svých vyučovacích metod a v neposlední řadě věnovat značný čas přípravě na konkrétní vyučování. Zájem o angličtinu můžete u žáků probudit například tím, že využijete jejich tvořivost a sebevyjádření a propojíte učení s tím, co je zajímavá mimo školu.

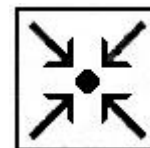
Například v učebnicích Project je za každou druhou kapitolou zadání projektu, který mohou žáci vypracovat sami nebo ve skupinách. S expandujícími možnostmi informačních technologií jsme na nižším stupni našeho gymnázia během několika let přešli od ručně vyráběných, lepených archů papírů k powerpointovým prezentacím, z nichž některé už v sekundě (7. třída ZŠ)

měly naprosto profesionální podobu od úvodního uvítání obecnstva po závěrečné titulky. Co na tom ale bylo zajímavé, většina učitelek angličtiny v té době nebyla ani zdaleka tak počítačově zdatná, aby byla schopná danou prezentaci v multimediální učebně sama třeba jen spustit. Vše si organizovali žáci sami, a právě i ti, kteří běžně nepatřili mezi premianty třídy se mohli ukázat v úplně novém světle, protože byli třeba schopni do své práce vkomponovat i vlastní natočené video nebo zvuk, protože se ve volném čase zajímali o informační technologie.

- Nedejte na první dojem a stereotypy. Zdvořilí a pěkně oblečení žáci nemusí být nutně více motivovaní učit se anglicky než ti nedbale oblečení, stejně tak hovorní se nemusí o angličtinu zajímat více než ti tiší. Důležité je, mít od žáků stejná očekávání. Pokud se učitel domnívá, že žák je „dobrý“, bude se určitě snažit v angličtině zlepšovat, zatímco pokud budeme dávat najevo, že je žák „špatný“, bude se žák zhoršovat (navíc bude pravděpodobně také hodiny ostentativně bojkotovat). Samozřejmě, že asi budete mít radši žáky pilné, pozorné, pořádné a zdvořilé, ať jsou ale pocity Vaší libosti či nelibosti jakékoli, neměli byste je dávat najevo, pokud k tomu nemáte skutečný (výchovní) důvod. Všichni žáci musí cítit, že jsou pozitivně hodnoceni.

Dodnes také vzpomínám na svého žáka na vyšším stupni gymnázia, který na první pohled působil dojmem problémového studenta. Ve volném čase se bavil sprejerstvím, a navíc trpěl koktavostí. Už od prvních hodin v září jsem měla neblahý pocit, že spolu nebudeme dobře vycházet. V říjnu se na naší škole každoročně pořádá Halloween s rejmem masek a soutěží o nejzdařilejší Jack O'Lantern. Napadlo mě využít jeho dovedností a poprosila jsem jej, aby nám pro tuto příležitost nasprejoval obří plakát dýně s nápisem Halloween. Dobrá věc se podařila, nejen že byla celá škola z naší „moderní“ výzdoby upřímně nadšená, ale onen student také za čtyři roky výborně odmaturoval z angličtiny a výtvarné výchovy.

- Přesvědčujte se, že se všichni žáci (kteří právě nesmrkají) aktivně zapojují do výuky. Jak to nejlépe udělat, abyste si po vyučovací hodině nepřipadali jako schizofrenici po půlmaratónu? Nejlépe uspořádat rozsazení studentů tak, aby bylo možné pouhým periferním pohledem kontrolovat, zda se všichni věnují tomu, čemu mají ☺. Tzn., pokud např.

učíte polovinu třídy (třídy se ve většině případů na jazykové hodiny dělí na „poloviny“) v kmenové učebně, kde je 30 míst, bude si většina z nich hledat místo někde vzadu v koutku, co nejdál od katedry, a doufat, že je za celou hodinu ani jednou neoslovíte. Proto doporučuji již na první hodině požádat žáky, aby si na angličtinu sesedli dohromady do prvních dvou až tří řad od tabule. Nejen, že budete mít okamžitý přehled o tom, kdo si zrovna vytahuje svačinku a komu právě spadla tužka, ale budete i lépe rozumět a vzhledem ke zhoršené akustice v takovýchto poloprázdných třídách to také ulehčí žákům porozumění při pouštění poslechu z CD přehrávače. V učebnách upravených pro výuku jazyků by tento problém nastat neměl, v každém případě, pokud jsou žáci sesazeni např. po skupinkách, zapomeňte na frontální výuku před tabulí ve vzdálenosti půl metru od katedry, staňte se středobodem jejich světa a vrhněte se přímo do víru židlí mezi lavice.

- Za dnes již zcela automatickou zásadu je považováno pravidelné obměňování činností během vyučování. Je nepřijatelné, aby hodina probíhala 45minutovým procvičováním gramatiky nebo (co může být horšího) poslechu! Věříme, že Vy jste si na tento styl výuky časem taky zvykli, ale pokud někoho chcete opravdu motivovat, sami to takto nepraktikujte. Určitě není vhodné obměňovat aktivitu každých 5 minut, stačí tři až čtyři různorodé činnosti uspořádat tak, aby hodina byla vyvážená. V kapitole o kompetencích jste narazili na informaci, že se klíčové kompetence nerozvíjejí samostatně, ale většinou je jich zahrnuto několik najednou. Proto je dobré zahájit po poslechovém cvičení debatu nad získanými informacemi, které se posléze mohou objevit také v písemném projevu atd.
- Využívejte neobvyklé činnosti či překvapení, dávejte žákům „hádky“ a problémové úlohy, při kterých budou muset zapojit vlastní iniciativu. Dalším způsobem, jak vzbudit u žáků zvědavost, je vytvoření záhady. Záleží ovšem především na Vaší tvořivosti a schopnosti „krást cizí myšlenky“. Vše, co provokuje žáky k přemýšlení, pomáhá také motivovat. Musí jít o takové otázky, které je, vzhledem k jejich věku a statutu, budou zajímat.

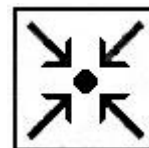
- Za absolutně nepostradatelný nástroj motivace můžeme taktéž považovat Cimrmanovu zásadu názornosti učiva: „Při realizaci zásady názornosti se Cimrman nespolehal jen na vjemy zrakové. Například při vysvětlování pořekadla „Má ho ráda, jak osinu za krkem“ nasypal každému žákovi za límec hrst osin. Aby vysvětlil, co to znamená, když se řekne, že někdo kouká jako tele na nová vrata, přivedl do třídy živé tele a nechal donést zbrusu nová vrata.“

Chcete přesvědčit své žáky, aby si dobrovolně přečetli Shakespearovu hru Romeo a Julie? Není nic jednoduššího! Stačí říct: „Shakespeare chtěl vyjádřit, že Romeo zahořel k Julii tou nejhlubší láskou. Jak nám tedy líčí Romea v době, kdy se s Julií ještě neseťkal? Ukazuje nám ho jako mladíka, který je nešťastný v jiném milostném vztahu, nebo je nešťastný proto, že žádnou milou nemá? Nikoli, na to je Shakespeare příliš chytrý! Odpověď najdeme, až si budeme číst první jednání.“ (Petty, str. 50) Taktéž se vyplatí používat větu: není to nějaký překlep/nějaká chyba v učebnici? Žáci v pubertálním věku totiž velice rádi kritizují autoritu, kterou pro ně učebnice představuje. Takže se okamžitě začínají zabývat tím, proč je jednou napsáno „I've gone shopping“ a jindy „I've been shopping“ atd. Pozor ovšem na situace, kdy se Vám při pátrání po odpovědích hodina zvrhne v nezřízené chichotání, např. pokud se Vás při cvičení anglických číslovek v primě autor učebnice ptá „How long is your pen?“, protože si tuto větu nikdy nepřeložil do češtiny.

V neposlední řadě byste se měli snažit podněcovat své žáky k samostatnému aktivnímu přístupu k učení (viz kompetence k učení). Nebudete se jim snažit veškeré vědomosti nalít do hlavy trychtýřem nebo jim je dávat zkopírované jako na zlatém podnose. Alespoň některé věci by si měli být schopni nastudovat, zkontrolovat nebo opravit sami za pomoci spolužáků, knih, internetu nebo i Vaší, ovšem vyžádané, pomoci. Zaujměte roli pomocníka, který podporuje své žáky, aby za vlastní učení převzali sami zodpovědnost.

2.6 Demotivační faktory

Faktory, které mohou motivaci žáků snižovat, jsou emocionální faktory, jako deprese, úzkost z předchozího neúspěchu nebo faktory fyziologické, jako chlad, hluk, hlad atd. (zkusili jste někdy učit, když se pod okny školy seče

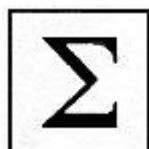

tráva? I v takovýchto situacích může dojít ke ztrátě motivace.). Jen některé z těchto faktorů mohou být okamžitě ovlivnitelné a řešitelné. Přestože nikdy nemůžete vyhovět úplně všem ani kupovat svým žákům svačinky, můžete situaci zlepšit pouhým zájmem o osobnost žáka. Vidíte-li, že je z něčeho očividně zklamaný a v nepohodě, můžete si s ním o tom mezi čtyřma očima promluvit a nabídnout mu „přijatelnou“ pomoc v rámci možností. Stejně tak jako Vy, i žáci mohou mít někdy osobní problémy, které se ventilují při výuce a jejich projevy jsou zaměňovány za nekázeň nebo lajdáctví.

Část pro zájemce

Motivační faktory si lze zapamatovat pomocí mnemotechnické pomůcky, akronymu FOCUS, složeného z jejich počátečních písmen: Fantazie, Ocenění, Cíle, Úspěch, Smysl (Petty, str.54). Má Vám připomínat, že uvedené faktory by při přípravě a hodnocení vyučovacích hodin měly být stále středem Vaší pozornosti ☺.

Shrnutí kapitoly

- Existují v zásadě dva druhy motivačních faktorů, vnitřní a vnější, které se mohou dělit ještě na krátkodobé a dlouhodobé. Je vhodné, určitými kombinacemi těchto faktorů dosáhnou toho, aby se žáci výuce angličtiny nebránili, ale aby byli naopak pozitivně naladěni na přijímání nových informací.
- Nejdůležitějšími motivačními faktory jsou u žáků úspěch a pochvala.

Kontrolní otázky a úkoly:

1. Popište hlavní způsoby, jak motivovat své žáky k zájmu o angličtinu.
2. Čeho by se měl učitel při výuce vyvarovat?

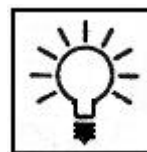

Úkoly k textu

1. Dovedli byste si přiznat nějaký vlastní stereotyp, kterému podléháte při utváření prvního dojmu? Jak by se s takovými stereotypy mělo zacházet?

Otázky k zamyšlení:

1. Kdo si myslíte, že je autorem následujícího citátu? “Při vyučování i při učení je potřebí veselé nálady, aby se nedostavilo znechucení nebo ošklivost, pravý to mor vyučování, nýbrž aby duch byl vzrušován a při práci udržován jen libostí.”

Citovaná a doporučená literatura:

PRŮCHA, J.: *Moderní pedagogika*, Praha, Portál 1997.

PETTY G., *Moderní vyučování*, Praha, Portál 1996.

CANGELOSI J.S., *Strategie řízení třídy*, Praha, Portál 1994.

AUGER, M-T., BOUCHARLAT CH.: *Učitel a problémový žák*, Praha, Portál 2005.

KYRIACOU CH., *Řešení výchovných problémů ve škole*, Praha, Portál 2005.

STUHLÍKOVÁ I.(a kol.), *Zvládání emočních problémů školáků*, Praha, Portál 2005.

<http://obchod.portal.cz/produkt/ucime-v-projektech/>

http://www.vys-edu.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=600139&id=1092

Představení Divadla Járy Cimrmana Vyšetřování ztráty třídní knihy
[Online] *Pedagogický odkaz Járy Cimrmana*

<http://pdf.uhk.cz/uppe/old/jara.html>

3 Autorita – půl vítězství

(M. Bilanová)

V této kapitole se dozvíte:

- že máte právo na to, vyžadovat po žácích kázeň a ticho v hodinách.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

- vysvětlit, jakými metodami lze dosáhnout příjemné atmosféry ve vyučování,
- objasnit, jak vzniká respekt žáků k učiteli.

Klíčová slova kapitoly: respekt, individualita, autorita.

Průvodce studiem

Dobré vztahy mezi učitelem a žákem jsou založeny na vzájemném respektu. Žáci si Vás budou vážit pro Vaše učitelské schopnosti, osobní kvality, znalosti a profesionalitu. Vy byste měli na oplátku ctít individualitu každého žáka a vážit si jeho studijního úsilí.

Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 1 hodinu, tak se pohodlně usad'te a nenechte se nikým a ničím rušit.

3.1 Jak vést třídu

První možnost, jak si u žáků vybudovat přirozenou autoritu je, nedat jim možnost myslet si, že autoritu nemáte. Již samotná skutečnost, že jste jejich učitel, Vás opravňuje k tomu, legitimně autoritu uplatňovat. Pokud se žáci mají něčemu naučit, je autorita učitele nezbytná. Nemusíte se bát, že pak nebudete u žáků „oblíbení“. Vzájemné sympatie mohou ale vzniknout až ve chvíli, kdy máte s třídou nějaké zkušenosti, proto vždy musíte začít u formálního vztahu. Máte právo na poslušnost žáků, co se týče práce a chování v hodinách. Máte právo na ticho, když hovoříte. Proto se nestyďte za to, že budete tuto autoritu užívat. Dejte žákům najevo, že Vás ani nenapadlo

nic jiného, než že v hodině bude pracovní atmosféra a způsobilé chování. Pokud na Vás uvidí, že se jakoby „omlouváte“ za to, že jste je vyrušili z přestávky, okamžitě se chopí své příležitosti a začnou na Vás „zkoušet“, co Vaše nervy ještě vydrží. Navíc nikdy nedostanete ještě jednu příležitost učinit první dojem! Chodte po třídě sebevědomě, často podnikajte „výpady“ od katedry směrem k lavicím, nestůjte (nesedte!) za katedrou, snažte se působit klidně a vzbudit dojem, že jste pánem situace. Uvědomte si, že Vaše tělo hovoří za Vás a neverbální komunikace je mnohdy důležitější než to, co řeknete. Dívejte se žákům přímo do očí, pokud jste zadali úkol, ujistěte se, že všichni začali pracovat. Autorita je prosazována převážně řečí těla, i proto mají také větší autoritu obecně učitelé muži.

Zapamatujte si, že pokud dáváte žákům instrukce, jejich účinnost se nezvýší tím, že se rozzlobíte nebo rozkřičíte, ale tím, že budete dodržovat tři hlavní zásady:

- stůjte blízko osoby, s níž mluvíte. Čím blíže stojíte, tím vyšší je účinek, můžete tak proniknout do žákova „osobního prostoru“;
- chcete-li zvýšit vliv svých slov, dívejte se žákovi přímo do očí, dokonce můžete pohled podržet o něco déle;
- na nespolupracujícího žáka zapůsobí daleko více, když mu položíte otázku, než když mu budete něco sáhodlouze vytýkat (samozřejmě je někdy vhodnější neřešit věci před třídou).

3.2 Zásady pro dobré vztahy učitel–žák

Po několika měsících práce s třídou můžete pozorovat, že Vaše formální autorita ustoupí autoritě Vaší osobnosti. Žáky bude k práci motivovat snaha vyhovět Vaším požadavkům (stoupnout ve Vašich očích). Je tedy zřejmé, že si autoritu získáte jednoduše tím, že budete dobrým učitelem, ale zde jsou i jisté zásady, které Vám k tomu pomohou:

- oceňujte osobní příspěvky žáků a jejich snahu se něčemu naučit bez ohledu na výsledek, projevujte zájem o žáky jako jednotlivce,

o jejich zájmy, styl oblékání, hudbu (aniž byste se ale snažili být jedním z nich),

- stanovte jasná pravidla a důsledně a spravedlivě je uplatňujte (pokud žák vyrušuje, dostane domácí úkol navíc, překlad, křížovku atd.),
- oslovujte žáky křestním jménem a jejich jména si zapamatujte co nejdříve, nejlépe v rámci nějaké aktivity již po první hodině!
- snažte se běžně používat slova „prosím“ a „děkuji“ (bez ironie!), čímž dáte najevo svůj respekt k žákům,
- nikdy se nebavte na něčí účet,
- používejte takové vyučovací metody, které žákům dovolí aktivně se do hodin zapojit, a samozřejmě je za takovou aktivitu oceňte,
- nebojte se zasmát na svůj vlastní účet,
- nebojte se přiznat, že jste udělali chybu, naopak upřímně oceňte toho, kdo Vás na ni upozornil,
- nebojte se přiznat, že něco nevíte (snažte se ale pracovat na sobě tak, aby se to stávalo zřídka).

3.3 Jak získat klid

Ano, tohle bývá pro začínající učitele docela problém, obzvláště pokud nemají silný hlas. Ale ani silný hlas často nestačí k tomu, abyste třídu „překřičeli“, proto musí být nastoleno jasné pravidlo: pokud někdo hovoří, ostatní jsou zticha. Nesnažte se třídu překřičet, stejný efekt vyvolá i to, postavíte-li se před žáky, budete se na ně dívat a mlčet. Pokud Vás někdo vyruší když mluvíte, přestaňte v půlce věty a dívejte se na provinilce, kterému to v zápětí bude připadat trapné, takže většinou sám utichne. Samozřejmě, že je nejúčinnější přejít od katedry k místu, kde se žáci baví, Vaše blízkost jim naruší touhu „bavit“ se, takže aniž byste museli řeč přerušit nebo je oslovit, vyrušování přestane. Musíte u toho ale po celou dobu působit klidně a důrazně, dávat najevo, že jste to Vy, kdo má něco zajímavého ke sdělení a ostatní by Vás měli poslouchat. Kázeň a ticho si musíte umět vydobýt co nejdříve, jinak si žáci mohou začít myslet, že mají právo si chvíli „povykládat“, než je napomenete. Měli byste se snažit být neustále ve střehu a při zpozorování náznaku diskuse v lavicích (která očividně není k tématu), položit

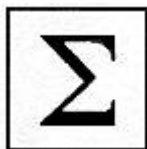

diskutujícímu otázku nebo jej vyvolat, aby zopakoval ostatním, co bylo právě řečeno atd. Po několika takovýchto „výpadech“ bude žákům zřejmé, že se jim nevyplatí si se sousedem začít povídat a že to raději mají nechat na přestávku. Jméno žáka nemusí být vysloveno jako napomenutí, stačí říct „Tom určitě ví, jak se anglicky řekne...“, v případě, že by to Tom opravdu věděl, je namísto jej pochválit a chválit jej za jeho vhodné chování co nejčastěji, pak totiž dojde na to, co jsme již zmiňovali v kapitole o motivaci, že pochvala pro něj začne být cílem a bude se snažit svému učiteli zalíbit. Z průzkumů (např. Madsen, Becker a Thomas) vyplývá, že chválit vhodné chování je účinnější, než kritizovat chování nevhodné. Na konci hodiny, ve které se Vám dobře učilo, nikdy nešetřete chválou a žáky hromadně pochvalte, můžete jim přislíbit i nějakou výhodu (výuku v multimediální učebně, puštění filmu, odložení testu), pokud to tak bude i do budoucna pokračovat.

Část pro zájemce

Udržením kázně v hodinách se zabývá celá řada publikací, které jsou zmíněny v závěrečném seznamu literatury. Záleží také na typu školy, kde budete vyučovat, zda se Vám bude jejich prostudování hodit. Při větším nebo trvalém konfliktu se žákem (žáky) ve třídě je vhodné prodiskutovat celou situaci s pedagogickým poradcem školy, a to jak samostatně, tak v přítomnosti žáka nebo jeho rodičů. Uvědomte si také, že problémoví žáci nejsou problémoví jen ve škole, ale i doma; u rodičů pak můžete najít když ne radu, pak alespoň pochopení, a když ne, pak jde zřejmě o rodinné a citové problémy žáka, které se promítají do jeho chování ve škole, což by stejně bylo nad Vaše síly ovlivnit.

Shrnutí kapitoly

- Někdo má autoritu vyloženě vrozenou, jiný se ji musí umět naučit vytvořit. Ať tak či tak, v zásadě Vám autorita může při vyučování velmi pomoci.
- Pro dobré klima ve třídě byste se měli snažit získat si u žáků respekt, ale také respektovat osobnosti žáků.

Kontrolní otázky a úkoly:

1. Vysvětlete několik základních zásad, jak si získat respekt a autoritu u žáků.
2. Jak nastolit v hodinách „ticho“?
3. Co byste neměli dělat, pokud chcete mít s žáky dobré vztahy?

Úkoly k textu

1. Vzpomeňte si na nějakou problémovou situaci, kterou jste v hodinách zažili Vy, jako studenti. V čem, podle Vás, tkvěl problém? Jak situaci ne/zvládl vyučující?
2. Jak byste ve výše zmíněné situaci postupovali Vy?

Otázky k zamyšlení:

3. Zdá se Vám, že se chování žáků ve škole nějak zásadně mění k horšímu?
4. Odrazují Vás od učitelské profese novinové články o násilí ve školách?
5. Co jste si mysleli o situaci, kdy žáci natočili mobilem učitele, kterému na hlavu nasadili odpadkový koš, a pak vše zveřejnili na internetu?

Citovaná a doporučená literatura

PRŮCHA, J.: *Moderní pedagogika*, Praha, Portál 1997.

PETTY G.: *Moderní vyučování*, Praha, Portál 1996.

CANGELOSI J.S.: *Strategie řízení třídy*, Praha, Portál 1994.

AUGER, M-T., BOUCHARLAT CH.: *Učitel a problémový žák*, Praha, Portál 2005.

KYRIACOU CH.: *Řešení výchovných problémů ve škole*, Praha, Portál 2005.

STUHLÍKOVÁ I.(a kol.): *Zvládání emočních problémů školáků*, Praha, Portál 2005.

4 Testování v angličtině

(E. Lorencovičová)

V této kapitole se dozvíte:

- jakou funkci plní testování ve výuce a význam testování jazykových dovedností,
- jaké jsou typy testů a jejich použití,
- jak jednotlivé typy testových úloh hodnotit.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

- vybrat vhodný typ elicitace techniky,
- vybrat vhodný typ testu,
- sestavit vyvážený test.

Klíčová slova kapitoly: validita, reliabilita, elicitace techniky, typy testů.

Průvodce studiem

Otázka testování je otázkou velmi specifickou a odbornou a do jisté míry to tak vidí i učitelé. Přesto i oni sami v běžné učitelské praxi tvoří testy a podceňují jejich tvorbu. Na našich školách, i přes probíhající reformu školství a možnosti, které nabízí, je hodnocení většinou stále založeno na výsledcích testů, a jedná se tak o téma závažné a zejména pro začínající učitele často problematické. Snad Vám tato kapitola alespoň v některých ohledech pomůže.

Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 45 minut, tak se pohodlně usadte a nenechte se nikým a ničím rušit.

4.1 Proč testovat?

Ještě než si odpovíme na otázku „Proč testovat?“, je třeba si vyjasnit jistý terminologický nesoulad. Pokud v didaktice angličtiny hovoříme o testování (*testing*), máme tím na mysli kontrolní a zpětnovazební část procesu

učení/vyučování (*presentation – practice – testing*). Je třeba si uvědomit, že tento termín nerozlišuje *MODE*, zahrnuje v sobě tedy jak ústní tak písemné testy.

Pravidelné testování může sloužit mnoha účelům:

- vnější motivace studentů k učení se,
- získání známek,
- zpětná vazba pro Vás – jak efektivní byla Vaše výuka, co žáci zvládli, na čem je ještě třeba pracovat,
- zpětná vazba pro studenty – jaký udělali pokrok, co zvládli, v čem mají ještě mezery,
- uzavření určitého celku (lekce, pololetí),
- navození pocitu dosažení určitého výkonu, progresu nebo úrovně,
- uklidnění nedisciplinované třídy ☺,
- „*backwash*“ – jedná se o efekt v učení, který který je vyvolán vědomím, že bude žák testován. Jednoduše řečeno – pokud žákovi na začátku hodiny řeknete, že z dnešní látky bude psát písemku, je pravděpodobné, že se bude např. více soustředit, ptát se, psát si podrobnější poznámky apod. Právě tomuto efektu se říká „*backwash*.“

Samozřejmě při testování nesledujeme všechny tyto cíle najednou. Podle toho, který cíl máme zrovna na mysli, vybíráme typ testu a testových úloh. Pro zpětnovazebnou funkci má velký význam způsob hodnocení. O tom všem si řekneme v dalších kapitolách.

4.2 Základní vlastnosti a typy testů

Dobrý test musí mít dvě základní vlastnosti – validitu a reliabilitu.

Validita (*validity*) znamená, že skutečně testujete to, co chcete. Zní to velmi jednoduše a samozřejmě, ale není to vždy pravda. Uvedu jednoduchý příklad. Chcete zjistit, zda žáci umí anglické názvy evropských měst. Pokud se zeptáte *What is the capital of Austria?*, testujete nejen slovní zásobu, ale i *general knowledge*. Tak se často stává, že učitelé chtějí testovat mluvení, ale

ve skutečnosti testují znalosti faktů, např. o VB, Londýně apod. Na tom samozřejmě není nic špatného, ale nejde pouze o testování mluvení.

Reliabilita (*reliability*) znamená, že pokud by se test provedl s jinou skupinou v jiném čase, výsledky by byly obdobné. Dokazuje to, že vybrané testové úlohy jsou dobře postaveny a test je vyvážený.

Dalším důležitým bodem je umět vybrat, respektive sestavit, správný typ testu. *Achievement test* je nejběžnější typ testu, který učitelé sestavují. Jedná se o typ testu, který ověřuje zda a jak, respektive do jaké míry, žáci zvládli probranou látku. Jedná se tedy o test rozlišující. Pomocí něj rozlišíte žáky ve své skupině na základě toho, co umí. Aby to bylo možné, je zcela zásadní, aby test, respektive testové úlohy, byly různé obtížnosti.

Test na past simple.

A, Fill in the gaps with the correct form of past simple.

Yesterday I ..... (see) Peter. He ..... (tell) me about his mother. She ..... (lose) her job.

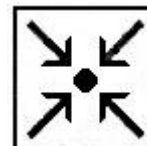
B, Fill in the gaps with the correct form of past simple.

I ..... (be) in the cinema yesterday. Then I ..... (go) home and ..... (watch) TV.

Pokud žák neumí nepravidelná slovesa, je v prvním případě ztracen a Vy ani nevíte, jestli zvládl alespoň něco.

Naopak v druhém případě, pokud žák zvládl alespoň základní pravidlo o koncovec *-ed*, bude mít jednu odpověď správně. Pokud navíc umí *to be* v minulosti, tak dvě, a pokud ještě k tomu umí nepravidelná slovesa, tak bude mít vše správně. V prvním testu tedy rozlišíte pouze umí – neumí. V druhém umí málo, středně nebo výborně. Pouze takovýto test Vám umožní ve skupině udělit celou škálu známek.

Právě popsaná vlastnost od sebe zásadně odlišuje *achievement test* a *proficiency test*. *Proficiency test* je test ověřující, který zjišťuje zda žák dosáhl určité úrovně. Proto jsou zde úlohy typické pro určitou úroveň a stanoveny minimální skóre, kterého žák musí dosáhnout. Tím prokáže, že dosáhl určité úrovně. Jedná se typicky například o testy PET, FCE atd., ale také například testy autoškoly.

Dalším ve školství běžným testem je *placement test*. Jedná se o test rozřazovací, který má velkou skupinu rozdělit do menších podle daného kritéria, např. zájmu, nadání a nejčastěji úrovně. V takovémto případě jsou úlohy striktně seřazeny od nejjednodušší po nejobtížnější a jsou různých úrovní, např. od otázek úrovně *elementary* až po *intermediate*. To znamená, že žák na úrovni *elementary* zvládne zhruba 1/3 testu, *pre-intermediate* 2/3 a *intermediate* většinu testu (pro názornost byl systém poněkud zjednodušen).

Na výběrových školách se ještě můžete setkat s testem prognostickým, který zjišťuje nadání žáka v daném oboru. Tedy například zda je pravděpodobné, že bude dobrý na jazyky.

Jiný způsob dělení rozlišuje testy na základě testované jednotky. *Discrete-point test* testuje izolované jednotky jazyka a je proto vhodný pro znalostní oblasti jazyka – gramatiku, slovní zásobu a výslovnost.

Another word for 'sea' is _____
The opposite of 'proud' is _____
Apples, pears and bananas are _____

Integrative test oproti tomu testuje jazyk v jeho komplexnosti, a proto se používá pro testování jazykových dovedností. Jedná se například o psaní eseje nebo *cloze test*.

Ještě jedno důležité dělení je na základě typu odpovědi. *Objective test items* jsou takové testy, kde je jednoznačná správná odpověď a hodnotitel tak nemusí rozhodovat o správnosti. Jedná se tedy o otázky s krátkou uzavřenou odpovědí. *Subjective test items* jsou takové, kde hodnocení správnosti záleží na hodnotiteli. Jedná se o otázky s širokou otevřenou odpovědí. Někde mezi se pohybují otázky s krátkou otevřenou odpovědí.

4.3 Elicitační techniky

Elicitační techniky (*Elicitation techniques*) jsou způsoby, jakými je možno od žáka získat žádané informace či výkon. Zde je přehled nejběžnějších:

1. *Question and answer*. Jednoduché otázky, často následují text, nebo jsou součástí interview; mohou vyžadovat krátkou nebo dlouhou odpověď.

What is the (family) relationship between David Copperfield and Mr Murdstone?

2. *True/false*. K danému sdělení student vyjádří stanovisko – správně/špatně. Mohou mít také podobou otázky, pak je odpověď ano/ne.

Addis Ababa is the capital of Egypt.
Is Addis Ababa the capital of Egypt?

3. *Multiple-choice*. Otázka se skládá ze samotné věty (stem) a několika možností (*options*), zpravidla tří nebo čtyř, z nichž student vybírá tu správnou.

A person who writes books is called...
a) a booker. b) an editor. c) an author. d) a publisher.

U uvedeného příkladu, stem je „A person who writes books is called“. Možnosti (*options*) jsou: a booker, an editor, an author, a publisher. Distraktory (*distractors*) neboli nesprávné možnosti jsou: a booker, an editor, a publisher.

4. *Gap-filling and completion*. Student musí doplnit větu, buď doplněním mezery, nebo dokončením věty. Mezera může, ale také nemusí být naznačena mezerou, pomlčkou nebo několika tečkami. Doplněvané slovo může být nabídnuto nebo k němu může existovat nápověda.

They _____ (go) to Australia in 1980.
They _____ to Australia in 1980. (go)
A _____ is someone who writes books.
I've seen that film. (never)

5. *Matching*. Student má před sebou dvě skupiny slov, frází nebo vět. Každé z nich musí být spojeno s vhodným protějškem z druhé skupiny.

Large	small
unhappy	many

a lot

big

little

sad

6. *Dictation.* Zkoušející diktuje pasáž nebo výběr slov, které student zapisuje.

7. *Cloze.* Slova jsou vynechána v textu v určitém intervalu (například každé sedmé slovo). První dva nebo tři řádky jsou obvykle celé pro pochopení situace.

The family are all fine, though Leo had a bad bout of flu last week. He spent most of it lying on the sofa watching _____ when he wasn't sleeping!

His exams _____ in two weeks, so he is _____ about missing school, but has managed to _____ quite a lot in spite _____ feeling ill.

8. *Transformation.* Student musí změnit původní větu podle daných instrukcí.

Put into the past tense:

I go to school by bus.

9. *Rewriting.* Je dána věta. Student ji přepíše za použití daného výrazu tak, aby význam zůstal více méně nezměněn.

He came to the meeting in spite of his illness.

Although ....

10. *Translation.* Student překládá výrazy, věty nebo celé pasáže textu do cílového jazyka.

11. *Essay.* Student píše esej na zadané téma.

12. *Monologue.* Student minutu nebo dvě hovoří na dané téma.

Projděte si ještě jednou výše uvedené techniky a rozhodněte, zda jsou objektivní nebo subjektivní a jaký typ odpovědi vyžadují (krátkou uzavřenou, krátkou/dlouhou otevřenou).

4.4 Tipy pro přípravu testu

Validity: zkontrolujte, zda Váš test opravdu testuje to, co chcete. Pokud chcete testovat jazyk, netestujete zároveň *general knowledge*.

Clarity: ujistěte se, že instrukce jsou jasné a jednoznačné. Vyvarujete se tak zbytečného dovysvětlování v hodině, což některé žáky ruší a někteří již nevnímají. Není špatné zařadit jeden příklad, pokud je to možné.

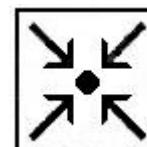
'Do-ability': test by měl být pro žáky splnitelný. Neměl by být přespříliš těžký (samozřejmě ani naopak). Vyhýbejte se chytákům. V testování nejde o to, žáky nachytat, ale zjistit, co a jak žáci zvládli (viz kapitola o hodnocení).

Self-check: test si po sobě pečlivě pročtěte. Pokud máte možnost, poproste ještě kolegu. Nezaujatá osoba často odhalí chyby nebo nejasnosti, které už autor testu nevidí.

Marking: pečlivě si připravte systém, jakým budete jednotlivé úlohy hodnotit a jakou jim dáte váhu. Toto může být velmi zrádné.

Například budete mít 10 vět *multiple choice*, 10 vět *gap filling* a 10 vět na překlad a rozhodnete se udělit body podle obtížnosti při tvorbě odpovědi, tedy 1 bod za *multiple* – student jen vybere z nabízených možností (celkem 10 bodů), 2 za *gap filling* – student musí sám vymyslet správnou možnost (celkem 20 bodů) a 3 za překlad – student musí znát všechna slova a výrazy, sestavit správně větu atp. (tedy celkem 30 bodů). To se může zdát spravedlivé, ale ve výsledku, kdy žák může získat maximálně 60 bodů, je z toho 50 % ze schopnosti překládat. Netvrdím zde, že je to za každých okolností špatně, ale vrátíme-li se k otázce validity – co jsem chtěl/a testovat – bylo to skutečně překládání (nebo například užití časů apod.)?

Na druhé straně, pokud bych i větám na překlad dal/a jeden bod, jak budu pracovat s tím, když například student udělá pravopisnou chybu? Půl bodu

dolů? A co když udělá jednu chybu pravopisnou a jednu v gramatice, která ale nezmění význam? Anebo dvě pravopisné a jednu gramatickou? Atd.

Uvedené příklady Vám měly ukázat, že nelze na test jen tak „mrknout“ a říct si „tak třeba 5 bodů“. Vy, jako jeho autor, musíte VĚĎET, co chcete testovat a co je pro Vás v testu důležité a dále se pak rozhodovat podle toho, jak je úloha nejen obtížná, ale i v celkovém testu důležitá.

Snad ještě na závěr – pokud připravíte test, a bude se Vám zdát vyvážený, nevyplácí se ho (právě z výše uvedených důvodů) upravovat, aby maximální počet byl například 50 místo 46 nebo 100 místo 97 a lépe se distribuovaly body. Většinou to má za následek právě ztrátu vyváženosti.

Studenti samozřejmě také mají právo vědět, jak jsou jednotlivé úlohy hodnoceny. Můžete bodovou váhu jednoduše napsat přímo do testu, buď za zadání, nebo za testovou úlohu.

Interest: zkuste i test připravit obsahově zajímavý, aby byl pro žáky motivující.

Heterogeneity: test by měl být heterogenní z několika pohledů, zejména obtížnosti a typů úloh. Co se týče obtížnosti, o tom už jsme hovořili výše. Co se týče typů úloh, je třeba brát v potaz různorodost učebních stylů našich studentů. Je pravděpodobné, že každý žák má typ úlohy, který se mu řeší lépe a naopak hůře. Pokud jsem typ studenta, který nerad řeší *multiple choice* (protože mě například matou další možnosti a dávám přednost *gap filling*) a test sestává výhradně z *multiple-choice items*, snižuje to moji šanci uspět bez ohledu na to, zda testovanou problematiku ovládám. Zejména u komplexních testů bychom měli využívat různé typy úloh a u krátkých testů, kde na to není prostor, techniky prostrídát.

Objectivity: pro testy s širokou odpovědí musím mít dopředu stanovená pravidla, respektive kritéria hodnocení (viz kapitola o hodnocení).

Lay Out: i vizuální stránka musí být pro žáky přehledná a jasná. Na první pohled by mělo být patrné, z jakých částí se test skládá, kam zapisovat odpovědi apod. Vhodné je například tučným písmem označit zadání a kurzívou příklad a vynechat řádek nebo dva mezi jednotlivými částmi. Pokud žáci zapisují odpovědi přímo do testu, zkontrolujte, zda všude mají dostatek místa na zápis odpovědi. Je dobré pro zápis odpovědi vyhradit určitý prostor. Přehlednost samozřejmě zvyšuje číslování částí a jednotlivých úloh.

Assessment: zvolte si přehledný způsob označování chyb – např. podtržení, kolečko apod. a místo, kam budete psát body za jednotlivé části (např. vlevo před zadáním dané části) a výsledné body (na konec nebo na první stranu nahoru). Pokud bude systém stále stejný, žáci si na něj rychle zvyknou a sami se v opravách rychle vyznají. Test by měl také být opraven a předložen žákům co nejrychleji, dokud jej mají v paměti. Jinak ztrácí zpětně-vazebnou funkci.

Follow-up: je dobré mít promyšleno, jak budete s daným testem pracovat dále. Častá je možnost nechat žáky udělat opravu do sešitu. Osobně tohoto postupu nerada využívám. Dobří žáci jsou velmi rychle hotovi a je třeba je zabavit. Naopak žáci slabší, kteří již tak jsou zklamáni výsledkem, tráví spoustu čas opisováním vět, dělají to velmi neochotně, a tudíž myslím, že bez vysoké efektivity. Je možné vybrat nejtypičtější chyby, a ty opravit společně nebo formou soutěže. Můžete žáky nechat vybrat a opravit do sešitu 5 chyb, u kterých je nejvíce štve, že je udělali, můžete jim jen nechat čas na samostatnou reflexi a dotazy. Můžete z častých chyb udělat nový, nehodnocený test.

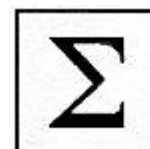
Content: zásadním problémem současného testování je obsah, který se ve většině případů soustředí na znalost, zejména gramatiku a slovní zásobu. Ty však samy o sobě nevypovídají o tom, jak student jazyk ovládá. Také s ohledem na formát nové maturitní zkoušky je důležité jazykové dovednosti zavést i do fáze testování.

Shrnutí kapitoly

- Pro funkční testování je třeba vybrat vhodný typ testu, a ten vyváženě sestavit z vhodných elicitacních technik. Ty musí respektovat nejen cíle testování, ale i různorodost učebních stylů žáků. Vyváženost testu také spočívá v hodnocení jednotlivých částí.

Kontrolní otázky a úkoly:

1. Jaké funkce může plnit testování?
2. Jaký typ testu použijete pro kontrolu zvládnutí probrané látky?
3. Které elicitacní techniky jsou vhodné pro testování mluveného projevu?

Citovaná a doporučená literatura

Doff, A.: Teach English. Cambridge, CUP, 1988.

Harmer, J.: How to Teach English. Harlow, Longman, 1998.

Harmer, J.: *The Practice of English Language Teaching*. Longman, 2001, 3rd edition.

Hrehovčík, T. – A. Uberman: English Language Teaching Methodology. Rzeszów, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2003.

Ur, P.: A Course in Language Teaching. Cambridge University Press, 1996.

5 Hodnocení a zpětná vazba

(E. Lorencovičová)

V této kapitole se dozvíte:

- jaká je funkce hodnocení,
- z jakých částí se hodnocení skládá.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

- komplexně ohodnotit výkon žáka,
- objektivně hodnotit.

Klíčová slova kapitoly: zpětná vazba, hodnocení, opravování.

Průvodce studiem

Otázka hodnocení je jednou z klíčových otázek všech učitelů. Jak hodnotit? Jak známkovat a přitom udržet žáky motivované? Jak být objektivní? Tyto a mnohé další podobné otázky naznačují, že se jedná o oblast nejen důležitou, ale i velmi citlivou. Navíc na spoustu takovýchto otázek nelze úplně jednoduše a zcela jednoznačně odpovědět. Následující řádky by tak spíše mohly být návodem nebo radou, jak postupovat.

Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 45 minut, tak se pohodlně usadte a nenechte se nikým a ničím rušit.

5.1 Co je zpětná vazba?

Zpětná vazba – *feedback* – je informace předávaná studentovi o jeho výkonu (performance) a plní tyto základní funkce:

- udělení známky (procent, pořadí apod.),
- zpětná informace pro studenta o tom, jak si stojí, co bylo dobře a co špatně,
- pomoc studentovi v tom, jak se napříště vyvarovat chyb,
- zpětná vazba pro učitele, jak funguje jeho výuka.

Feedback se skládá ze dvou základních komponent:

Hodnocení – *assessment* – které pouze podává přehled o výsledku (tedy např. známka, procenta apod.).

Oprava – *correction* – která podává spíše informace o procesu a podrobnější přehled právě o tom, proč udělujeme dané hodnocení.

Pozor – *correction* by mělo obsahovat informace o tom, co bylo na výkonu DOBRÉ, stejně jako chybné a PROČ. Pokud z procesu zpětné vazby vynecháme tyto informace, nemá pak žádnou vzdělávací funkci. Znamka redukuje proces učení na jednotlivý bod a nevnímá ho jako proces. *Correction* naopak vnímá výkon jako moment v čase, kterému něco předcházelo (proces učení), ale po kterém bude něco následovat (další učení a zlepšení). Pak může působit motivačně a jako přirozená a nedílná součást procesu učení (viz kapitola o motivaci).

Při zpětnovazebním procesu učitel běžně pracuje s chybou. Pak je třeba si uvědomit několik závažných věcí. Jednou z nich je, že chyby jsou v učení se jazyku věcí zcela přirozenou. Existuje například teorie „mezi jazyka“ – *interlanguae*, která tvrdí, že student cizího jazyka používá právě tento *interlanguage* – tedy něco mezi cílovým a rodným jazykem. Když se student dopouští chyb, a ty jsou opravovány, vede to k tomu, že jich příště dělá méně, a tedy jeho *interlanguage* se postupně přibližuje cílovému jazyku.

Dále je třeba si uvědomit, že práce s chybou a opravováním není věc daná a konstantní. Uvědomme si například, že během střední školy žák projde čtyřmi ročníky A₁. Do prvního ročníku nastoupí žáci na různé škále úrovně A₂ a k maturitě předstoupí na různé škále úrovně B₁ respektive B₂. Takže například žák na úrovni A₂ bude ve volném mluvení dělat mnohem větší množství chyb, a je to v pořádku, odpovídá to jeho úrovni. Pokud tedy např. řekne *I buyed new shoes*, nemusí nás to vůbec znepokojovat, zatímco na úrovni B₁ už se bude jednat o chybu závažnější a na B₂ bezesporu o chybu podúrovňovou (tedy chybu, jaké by se žák na této úrovni neměl dopustit). Své hodnocení, počet chyb a kritéria tedy musíme přizpůsobovat, a to nejen úrovni žáků, ale také cíli, který právě sledujeme (viz níže).

5.2 Hodnocení jednotlivých typů úloh

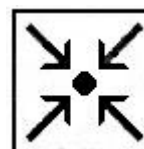
Způsob hodnocení se zcela liší u jednotlivých typů úloh (viz kapitola o testování).

Úlohy s krátkou uzavřenou odpovědí – hodnocení je zde jednoduché – dobře/špatně. U *correction* bychom pak měli žákovi zdůvodnit, proč a jak měl dospět ke správné odpovědi. Tedy například pokud u čtení špatně vybral odpověď u *multiple-choice*, říci, jaká byla správná odpověď a proč, eventuálně vysvětlit, co vedlo žáka k výběru jeho chybné odpovědi.

Úlohy s krátkou otevřenou odpovědí – zde je dobré mít připraveno co nejvíce možných správných odpovědí dopředu, ušetří to práci. I tak ale musíte počítat s tím, že žáci přijdou na odpovědi jiné. Vždy, pokud se jedná o odpověď správnou, byste ji měli přijmout. Tento problém často vzniká nepřesností zadání. V určité lekci se například učí slovo *zápalka* – *match* a učitel dá do cvičení „Přelož uvedené výrazy: *match*“. Pokud student přeloží výraz jako zápas, musíme odpověď přijmout. To, že se něco učil v dané lekci, přece není argument pro to, že je daná odpověď chybná.

Úlohy s širokou otevřenou odpovědí – zde nastává ta nejobávanější oblast, se kterou si mnoho učitelů, nejen těch začínajících, neví rady. Obavy jsou ovšem zbytečné. Jediné, co musíte udělat, abyste zaručili co nejvyšší míru objektivitu a dokázali studentovi známku vysvětlit, je určit, za co daná známka je. Nejjednodušším způsobem je stanovit si kritéria hodnocení. Doporučuji kritéria analytická, která studentovi podají jasnější přehled o jeho výkonu.

Tedy například se rozhodnu, že u eseje budu hodnotit obsah, relevanci, délku, počet chyb a organizaci a každému kritériu dám maximální počet bodů tři. Maximální počet bodů za celou esej je tedy 15 bodů a hodnotím každé kritérium zvlášť. Pokud tedy žák má 3 body za obsah a 1 bod za chyby, ví, že to bylo obsahově výborné, ale že si příště musí dát větší pozor na gramatiku a slovní zásobu. Po půl roce třeba zjistíte, že žáci mají pořád problém s organizací, proto ji budete pečlivě procvičovat a na určité období ji dáte

v hodnocení dvojnásobnou váhu. To záleží na Vás a Vašich cílech v dané době, zásadní ale je, že žáci mají toto hodnocení dopředu znát.

Ještě jedno upozornění: jednoduchým řešením samozřejmě je, převzít hodnocení, které se bude používat u maturitní zkoušky. To je samozřejmě dobré, a žáci i Vy si na to alespoň zvyknete, ale až tak ve třetím nebo čtvrtém ročníku. Proč ne dříve? Protože toto hodnocení je nastaveno na úroveň B1 a B2, nikoliv na A2, tedy vstupní úroveň na střední škole, a některá kritéria jsou pro úroveň A2 nepoužitelná (např. počet chyb, široká škála jazykových a lexikálních prostředků, široká škála prostředků textové návaznosti, lineární a logická struktura apod.).

5.3 Zdroje pro zpětnou vazbu

Nejběžnějším zdrojem pro zpětnou vazbu jsou samozřejmě testy. Neměly by však rozhodně být zdrojem jediným. Nejčastější příležitostí jsou běžné výkony žáků v hodinách při procvičování, které samozřejmě také mají být hodnoceny. Zde samozřejmě vynecháváme známkování, o to důležitější je *correction*.

Existují ale i další možnosti:

Teacher's assessment – učitel podá subjektivní zhodnocení celkového projevu žáka;

Continuous assessment – toto hodnocení je běžné na školách v ČR, kdy se výsledná známka skládá z průběžných výsledků dosažených během pololetí/semestru;

Self-assessment – žáci sami hodnotí svůj výkon na základě předem stanovených kritérií;

Peer-assessment – žáci hodnotí výkon svých spolužáků na základě předem stanovených kritérií;

Portfolio – sbírka materiálů, které prokazují studentův zájem o obor – podařené práce, projekty, dosažená osvědčení apod. V jazyce je možné použít Evropské jazykové portfolio, které v sobě zahrnuje i *self-assessment* potvrzené učitelem

a pomáhá žákovi si uvědomit svůj pokrok, určit, jaké dosáhl úrovně a plánovat si práci.

Způsoby hodnocení: nejběžnějším způsobem je u nás stále známka, která se bohužel často uděluje subjektivně, v lepším případě na základě dosažených bodů nebo procent.

RVP však nabízí i další možnosti, jako například slovní hodnocení. Mnoho učitelů se této možnosti vyhýbá spíše z toho důvodu, že neví jak na to. Zde právě mohou krásně posloužit kritéria hodnocení a deskriptory z Evropského referenčního rámce.

5.4 Pár rad na závěr

Nechtějme víc než umíme sami – to, aby žák předčil svého učitele je sice ideálem či snem správného pedagoga, přesto bychom při zkoušení neměli po žácích chtít více, než co sami známe. Mohu uvést příklad, který se může zdát přehnaný, ale sama jsem ho byla svědkem. Žák si vytáhl určitou otázku a během přípravy si zkoušející připravil „tahák“ s danou otázkou a rychle si ji zopakoval, aby pak věděl, na co se ptát. Může se zdát dobrým důvodem, že ani učitel si nepamatuje vše a nemusí si na vše během zkoušení vzpomenout. To je sice v pořádku, ale ani žák ne, a pokud během zkoušení zůstane opomenuta nějaká důležitá informace, neznamená to přece, že žák podal horší výkon. Také si uvědomme, že my, jako učitelé, se ve škole věnujeme dvěma, výjimečně třem oborům, a to opakovaně. A naši žáci absolvují pět, šest i sedm různých předmětů denně. Nemohou tedy rozhodně mít takové znalosti jako my.

„Kolik hodin denně“ je otázka úzce spjatá s předchozím bodem. Učitelé často hovoří o své pracovní době a odmítají například semináře v odpoledních hodinách nebo o víkendu s tím, že je to nad rámec jejich pracovní doby (omlouvám se všem, jichž se to netýká, chci pouze uvést příklad, nikoliv se někoho dotknout). To je samozřejmě v pořádku a nehodlám s tím polemizovat. Pokud si učitel dělá řádné přípravy, opravuje práce apod., je to určitě práce na plný úvazek. Neměli bychom ale mít podobný přístup k našim žákům?

Podívejme se, kolik času tráví ve škole, a pokládá se za naprostou samozřejmost, že budou ještě několik hodin denně trávit domácí přípravou, a to včetně víkendů.

Citlivost při chybování – již dříve jsme zmiňovali fakt, že chybovat je lidské, a tedy přirozené. Zde chci jen připomenout, že tato skutečnost klade na učitele jisté nároky. Musí být citlivý při svých reakcích na chyby. Je rozdíl mezi tím, na chybu upozornit a opravit ji, a tím ji kritizovat nebo zesměšňovat. To jistě do pedagogické praxe nepatří.

Cíl při opravování – s tím je opět spojen další bod: nikdy nezapomínat, co je cílem opravování – přispět k tomu, aby žák příště podal lepší výkon.

Opravování ústního projevu – v ústním projevu tomu můžeme napomoci například tak, že nebudeme zastavovat žáka při každé chybě, ale uděláme si například poznámky a chyby probereme později. Podle úrovně žáka také můžeme opravovat chyby všechny, nebo jen některé. U slabšího žáka se například přes množství chyb můžeme rozhodnou soustředit se třeba na tři nejzávažnější, a až dojde k zlepšení, soustředit se na jiné.

Opravování písemného projevu – v písemném projevu můžeme zase zlepšení napomoci používáním korektorských značek – tedy nejen chybu označit, ale pomocí korektorské značky naznačit, o jakou chybu se konkrétně jedná (např. WO – word order, SF – sentence fragment, WW – wrong word, Sp – spelling, O – organization, ... unclear idea atp.).

Barva – již takovou třešničkou na dortu je výběr barvy, jakou opravujete písemné práce. Již tradičně se nedoporučuje červená pro nepříjemný dojem, který vyvolává při větším množství chyb, a doporučuje se zelená. Osobně vůbec nepovažuji za špatný nápad nemít jednu fixní barvu a občas je prošťídat. Vzhledem k dodržení výše zmiňované citlivosti také doporučuji typy prací, které v sobě mají personal involvement, např. projekty, skupinové prezentace, některé eseje, opravovat pouze tužkou, aby oprava chyb nenarušovala celkový dojem.

Známkování – přístupů k známkování je mnoho. Ráda bych zde představila jeden z nich. Vychází ze stanovení minimální hranice úspěšnosti, tedy toho, co musí znát tzv. minimální žák, tj. žák, který ještě uspěje, ale jeho znalosti jsou hraniční. Dále se postupuje tak, že rozmezí mezi hranicemi (cut-score) a maximem se rovnoměrně rozdělí mezi zbývající čtyři známky. Pokud je nejde rovnoměrně rozdělit, přidává se nejvíce do oblasti známky tři a pak dvě a čtyři. Při tomto postupu by mělo dojít k rozlišení skupiny dle Gaussovy křivky.

Takže například Váš test má maximum 100 bodů a Vy po jeho analýze zjistíte, že minimálně by žák měl získat 20 bodů (20% úspěšnost). Pak rozdíl mezi maximem a minimem ($100-20=80$) rovnoměrně rozdělíte. Pak tedy:

$$100 - 80 \text{ bodů} = 1$$

$$59 - 40 \text{ bodů} = 3$$

$$79 - 60 \text{ bodů} = 2$$

$$39 - 20 \text{ bodů} = 4$$

A méně než 20 bodů je 5.

Pokud bude minimum například 46 bodů, pak by mohlo rozlišení vypadat takto:

$$100 - 90 \text{ bodů} = 1$$

$$75 - 60 \text{ bodů} = 3$$

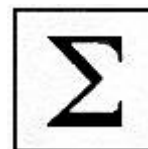
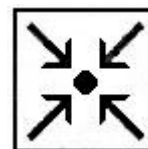
$$89 - 76 \text{ bodů} = 2$$

$$59 - 46 \text{ bodů} = 4$$

Z vlastní zkušenosti však mohu říci, že ne vždy lze tento postup automaticky použít. Důvodem je složitost vytvoření dobrého testu. Pokud výsledky dopadnou tak, že podle tohoto hodnocení má nejlepší žák ve třídě 73 bodů, většinou to znamená, že test není dobře postaven. Já osobně v tomto případě postupuji tak, že adekvátně upravím daná rozmezí.

Shrnutí kapitoly

- Zpětná vazba by měla obsahovat jak hodnocení – kvantitativní vyjádření úspěchu, tak opravu – kvalitativní popis výkonu, který shrnuje správné i chybné aspekty výkonu.
- Způsob hodnocení musí být studentům znám a jde ruku v ruce s cíli výuky.
- Hodnocení není možno redukovat na známku a doporučujeme využívat více zdrojů pro hodnocení.

- Zpětná vazba má studentům pomoci se dále zlepšovat.

Kontrolní otázky a úkoly:

1. Jaký je rozdíl mezi *assessment* a *correction*?
2. Jak zajistit objektivitu u subjektivních úloh?
3. Jaké zdroje mohu použít pro hodnocení a zpětnou vazbu?

Citovaná a doporučená literatura

Doff, A.: *Teach English*. Cambridge, CUP, 1988.

Harmer, J.: *How to Teach English*. Harlow, Longman, 1998.

Harmer, J.: *The Practice of English Language Teaching*. Longman, 2001, 3rd edition.

Hrehovčík, T. – Uberman, A.: *English Language Teaching Methodology*. Rzeszów, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2003.

Ur, P.: *A Course in Language Teaching*. Cambridge University Press, 1996.

6 Výukové metody a materiály

(M. Bilanová)

V této kapitole se dozvíte:

- že je třeba se zajímat o novinky ze světa metodiky průběžně a neustále, účastnit se metodických seminářů a jezdit na jazykové konference. Vždycky je totiž možno něco zlepšit.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

- vysvětlit, proč už učitel před žáky neobstojí pouze s křídou v ruce,
- rozhodnout se pro práci s moderní didaktickou technikou,
- charakterizovat přínos multimediální jazykové laboratoře.

Klíčová slova kapitoly: výukové materiály, výukové metody, interaktivní vyučování, multimediální laboratoř.

Průvodce studiem

Doba umazaných tabulí a kříd je naštěstí již nenávratně pryč. Pokud chcete své žáky zaujmout v novém tisíciletí, připravte se na to, že Vám k tomu nebude stačit učebnice a nanejvýš kazetový magnetofon. Uvědomte si, že Vaši žáci se ve svém životě setkávají s neuvěřitelným množstvím podnětů, informačních technologií a vymožeností typu mp3 přehrávačů, i-podů, playstation stanic atd. Myslíte si, že je zaujmete, pokud všechno tohle budete ignorovat? Možná že ano, ale budete to mít rozhodně velmi těžké. Všechny tyto výtobytky novodobé techniky Vám totiž mohou nejen zpříjemnit výuku, ale zároveň ji i usnadnit. Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 1 hodinu, tak se pohodlně usadte a nenechte se nikým a ničím rušit.

6.1 Co vlastně učitel angličtiny k výuce potřebuje

Zprvė si uvědomme, co vlastně jazykové vyučování obnáší. Nejde totiž jen o výuku gramatiky a slovní zásoby. Jde především o trénink receptivních a produktivních jazykových dovedností, tzn. porozumění psanému a mluvenému projevu a schopnost dorozumět se v každodenních situacích jak ústně, tak písemně. A jak byste chtěli být schopni tyto dovednosti podporovat a procvičovat „pouze s tučkou v ruce“ (představa jednoho mého kolegy) bez moderních vyučovacích pomůcek a interaktivních výukových metod?

6.2 Co nabízejí knižní vydavatelství

Většina zahraničních vydavatelství učebnic nabízí kromě základní sady Student's book, Teacher's book, Test book, Workbook (pozor na with nebo without key – u prvního nelze zadávat domácí úkoly, protože řešení naleznou žáci v učebnici) a poslechových kazet, také nově poslechová CD, multimediální CD-ROMy s možností tisku náhradních testů a poslechových cvičení ke konkrétním kapitolám, kopírovatelné materiály, dále online webové stránky, které nabízejí další nepřeborné množství materiálu k procvičování, software pro Smartboardy a „resource sites“, kde můžete najít předpřipravené a metodicky propracované hodiny pro Vaše třídy. Je jen na Vás (popřípadě na vybavení školy, na které učíte), zda tyto materiály ve svých hodinách uplatníte a budete se je snažit využívat.

6.3 Počítač s dataprojektorem

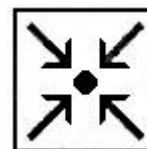
Používali také Vaši učitelé na základní nebo střední škole takzvané „meotary“ neboli zpětné projektory? Několik hodin doma ručně popisovali průhlednou folii fixem, ačkoli pak stejně na zdi nebylo kvůli špatnému zatemnění nic vidět. Že by smyslem celé akce bylo zkvalitnění výuky? Spíše naopak, materiály takto mohli využívat v nezměněné podobě i několik let po sobě. Dnes se jak knižní vydavatelství, tak učitelé samotní, snaží o co nejrychlejší aktualizaci témat, kterými se v hodinách budou zabývat. Není možné předložit třídě článek o smrti princezny Diany, když jen málokdo z žáků vlastně tuší, kdo to vůbec byl. Přestože učebnice rychle zastarávají, je jasné, že nemůžete každý rok objednávat pro třídy nové verze, ve kterých se články aktualizují

podle nových společenských témat. Můžete se ovšem snažit vlastními silami (například na internetu nebo v zahraničních časopisech a novinách) nacházet aktuální témata, která budou Vaším žákům připadat zajímavá.

6.4 Interaktivní tabule... kapitola sama pro sebe

Existuje několik druhů tabulí, které můžete pro svou výuku využít, pokud Vaše škola disponuje multimediální učebnou. SMART Board nebo ACTIVE Board tabule mohou totiž posloužit jako promítací plátno (DVD filmy, kratší klipy z internetu, prezentace v Powerpointu...) nebo aktivní prostředek pro znázornění Vámi připravené hodiny studentům s tím, že se mohou do výuky aktivně zapojit. Pro práci s interaktivní tabulí byste měli projít školením, pak si program nainstalovat doma a zkusit, co všechno dokáže. Ze začátku, než se s ním naučíte pracovat, Vám možná bude připadat příprava 45 minutové hodiny přehnaně dlouhá, ale neklesajte na mysli, na internetu je již nyní dostupných mnoho stránek, kam učitelé umisťují své materiály a prezentace pro interaktivní tabule. Ty dávají zdarma k dispozici svým kolegům z jiných škol, takže je možné, že tam za pět minut najdete, co potřebujete, a pak už jen materiál upravíte přesně podle svých požadavků (např. www.veskole.cz).

Na tomto místě bychom rádi zmínili některé programy a aplikace, které se pro interaktivní tabuli hodí, například pro tvorbu křížovek a osmismerek jedinečný Crossword Construction Kit, ve kterém během několika minut vytvoříte nejen překladovou křížovku s tajenkou nebo bez, ale také křížovku s popisy hledaných slov atp. Můžete si vybrat i tvar, jak bude křížovka vypadat, takže například v hodině před Vánoci to může být stromeček a před Valentýnem srdíčko ☺. Křížovka se pak zobrazí na tabuli a žáci mohou jeden po druhém chodit zapisovat slova, která znají. K některým tabulím je také dodávána přenosná deska (něco na styl břídlíkové tabulky našich prababiček), takže žáci ani nemusí chodit k tabuli, ale posílají si mezi sebou tabulku, na kterou speciálním perem zaznamenávají svoje odpovědi. Samozřejmě záleží na Vaší schopnosti organizace hodiny, aby se nezvrhla v boj o přenosnou tabulku, a také doporučujeme uklidit nejdříve batohy a tašky

do lavic, aby si žáci při soutěžení ve zběsilém běhu k tabuli, kterému v mnoha případech nejde zabránit, nepřivodili úraz.

6.5 Jazyková laboratoř s audio maticí

Na ZŠ Generála Píky v Ostravě byla letos otevřena zbrusu nová multimediální učebna vybavená 25 stanicemi digitálního systému Sympozium pro jazykové laboratoře. Reálně výuka vypadá tak, že žáci sedí každý u svého počítače se sluchátky na uších a učitel ze svého stanoviště ovlivňuje, co žáci uslyší nebo co na obrazovkách uvidí, vše je pak projektorem znázorňováno také na dvou centrálních tabulích. Učitel může žákům cokoli prezentovat, pouštět rozhlasové nebo televizní zprávy (informace může zprostředkovat všem nebo jen některým), v systému může tvořit skupinky žáků pro audio konferenci podle toho, jak to uzná za vhodné (žáci se nemusí přemísťovat), dále může vypínat vstup do sluchátek, nahrávat reakce žáků a zpětně je pouštět, cvičit výslovnost, tvořit dvojice a umožnit nahrávání jejich rozhovoru, zadat přepis zvukové stopy do písemného dokumentu, kontrolovat písemný projev, testovat nebo dokonce natočit žáky na video. Pokud chtějí být žáci vyvolaní, nemusí se hlásit zvednutím ruky, ale zmáčknou tlačítko pod stolem, a na počítači vyučujícího se rozsvítí právě ty počítače, jejichž uživatelé chtějí na otázku odpovědět. Pokud si něco připraví žáci samotní, mohou svou práci stejným způsobem prezentovat ostatním s tím, že jim ovládání umožní učitelská stanice. Vše, co bylo v hodině použito, se může zálohovat a použít příště. Samozřejmě, že i k této práci budete potřebovat proškolení a několik hodin přípravy a pokusů, aby hodina proběhla plynule a bez technických zádrhelů.

I zde bychom mohli nabídnout spoustu webových stránek s použitelnými zdroji materiálu pro práci v jazykové laboratoři, kde najdete zprávy, speciální sekce pro výuku jazyků i několik samostatných jazykových lekcí, např.:

www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish

www.languagebox.com/resources.htm

<http://a4esl.org>

6.6 Výukové metody

V této podkapitole bychom chtěli nabídnout pár základních aktivit, které se začínajícím učitelům mohou hodit, a to obzvláště při „breaking the ice“ se studenty. Věříme však, že Vás tento výčet neuspokojí a budete se snažit arzenál svých zajímavých výukových činností rozšiřovat a cizelovat. V žádném případě nechceme tvrdit, že tyto metody musejí být nutně použity ve všech Vašich hodinách, realita často bývá taková, že je na školách stále dáván důraz na to, zda jste tzv. „probrali učebnici“ nebo ne, takže doporučujeme řídit se metodou „všeho s mírou“.

- **Brainstorming** – žáci si k danému tématu vybavují vhodnou slovní zásobu. Tuto metodu je vhodné použít při představování tématu hodiny jako aktivizující činnost, ale stejně tak je možno zařadit ji i v průběhu vyučovací hodiny, např. při opakování slovní zásoby.
- **Myšlenkové mapy** – tzv. „spidergrams“, jsou ideální také v propojení s prací se slovníkem, kdy jsou žáci „nuceni“ pracovat na zadaném úkolu samostatně. Tuto metodu práce můžete zapojit obzvláště ve chvílích, kdy byla na žácích zřejmá únava nebo při práci s interaktivní tabulí, kdy napíšete slovo („school“) a žáci pak postupně sami na tabuli doplňují další slovíčka, která logicky navazují na počáteční pojem. Myšlenkovou mapu však aplikujte až u žáků, kteří mají patřičně zažitou slovní zásobu k danému tématu, například při opakování na test atd.
- **Pětilístek** – jakýsi kaligram, který lze využít při práci ve dvojicích, skupinách, ale i u práce individuální. Metodu pětilístku však musíme žákům nejdříve vysvětlit: žáci mají na 5 řádků pod sebou napsat slova podle vzorce tak, aby z nich bylo možno sestavit shrnutí celého tématu hodiny:

1. řádek: jedno podstatné jméno – téma,
2. řádek: dvě přídavná jména – vyjadřují popis, vlastnosti, charakteristiku,
3. řádek: tři slovesa – odpovídají na to, co se s tématem děje nebo co dělá,
4. řádek: čtyřslovný výraz nebo věta – vyjádření vlastních pocitů k tématu,
5. řádek: jedno podstatné jméno, slovo stejného nebo podobného významu, které shrnuje podstatu tématu.

Například text nebo poslech o sopkách:

volcanoes
 red hot
 explode burn smoke
 huge natural fiery furnace
 hell

- **Práce s textem** – na školách se často odebírají časopisy Bridge, Hello a Friendship. Pro žáky druhého stupně ZŠ je ze nejvhodnější začít používat časopis Hello, ve kterém není použita složitá gramatika (i když sem tam předminulý čas pozlobí), jsou v něm různé hry, doplňovačky, spojovačky, na konci 4 krátké zajímavosti ze světa, které lze vhodně použít jako „domácí úkol navíc pro vyrušující“ atd. Rozdíl mezi časopisy Friendship a Bridge není v náročnosti na pokročilost angličtiny, ale v obsahu a rozsahu článků. Friendship se zabývá méně aktuálními tématy, ale zato obsahuje spíše delší články, oblíbenou částí je vždy vysvětlení použití idiomů nebo popis kulturních odlišností anglicky mluvících zemí. Pod čarou pak je uveden překlad nebo výslovnost některých obtížnějších slov. V Bridge je spousta kratších článků, které se dobře žákům rozdělují, takže každý může číst něco jiného, a pak o tom třeba spolužákům popovídat, ale zároveň je u článků k dispozici překladový slovníček těch výrazů, které by žáci nemuseli znát (slova v textu, která mohou pod čarou najít, jsou zvýrazněna tučně). Zpravidla ale nejsou žáci vůbec nuceni pracovat se slovníkem a překlad, s tím, že mnohdy jsou nabízeny v zápatí i celé věty z článku, jaksi postrádá smysl.
- **Práce s obrázkem** – existuje mnoho kopírovatelných učebnic, které poskytují řadu „thought-provoking“ materiálů, např. The Best of Life Magazine, Taboos and Issues, The Mind's Eye, Reading Extra, Speaking Extra atd., ale velice pohodlné (a levné) je i sbírání obrázků (například z inzertních novin, které obchody jako Tesco, Kaufland nebo Makro házejí do Vašich schránek), ze kterých si lze vytvořit postupem času celé portfolio obrázků o velikosti až A4, použitelné jako tezaurus (druhy ovoce, zeleniny, domácí spotřebiče, zahradní náčiní, nábytek atd.). Při výuce můžete také používat různé mapy, nejen zeměpisné, ale k dostání

jsou i různé jazykové, gramatické a jiné, některé firmy k mapám dodávají zdarma 30 zmenšenin pro žáky do lavic. Osvědčilo se také sbírat letáky a brožury různých firem (cestovních kanceláří, obchodů s oděvy atd.) v několika výtiscích, abyste barevné obrázky nemuseli zbytečně kopírovat (a navíc nesnížili jejich kvalitu), kdybyste je například chtěli dávat žákům do dvojic na popisování (nabídka cestovní kanceláře, na které je 10 fotografií různých hotelů u moře, žáci pracují ve dvojicích, první si vybere jeden obrázek, který popíše a druhý má za úkol mezi – téměř totožnými – obrázky najít přesně ten, který jeho kolega zvolil. Jde o to, najít nuance a použít takovou slovní zásobu, která od sebe odliší 10 téměř totožných hotelů s bazénem).

- **Projekt** – „komiks“, powerpointová prezentace (pozor na plagiátorství)
- **Didaktické hry** – křížovky, osmisměrky, domino, pexeso, slovní fotbal, „zmrzlík“, vymýšlení co největšího počtu slov na dané počáteční písmeno, bingo, vyhledávání slov ve slovnících, scrabble, „oběšenec“ (existuje také počítačová aplikace ke stažení na PC), skládání co největšího počtu slov ze zadaných písmen atd.

Internetové stránky, na kterých můžete najít některé z výše zmíněných her najdete na stránkách:

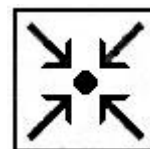
<http://www.crosswordpuzzlegames.com/create.html>

<http://www.hangman.learningtogether.net/>

<http://www.manythings.org/hmf/>

- **Výuka dramatem** – scénky na zadané téma (výborně se hodí k nacvičování komunikačních situací v hotelu, restauraci, obchodě, na letišti, nádraží atd.), pohádky (Roald Dahl – Little Red Riding Hood).

Na Gymnáziu Olgy Havlové v Ostravě-Porubě se například rozvinula spolupráce „herecky nadaných“ žáků s profesionální divadelní režisérkou a v rámci projektu bylo ostravským základním a středním školám představeno několik adaptovaných her v anglickém jazyce, např. The Blackboard Jungle, Jack the Ripper nebo The Lord of the Flies.

- **Výuka podporovaná počítačem** – pokud na škole není vyloženě multimediální učebna, stačí učebna IVT, kde jsou k dispozici nainstalovány různé výukové programy, které slouží k procvičování gramatiky, upevňování slovní zásoby, procvičování výslovnosti nebo pravopisu aj. Starší žáci rádi pracují na překladu autentických textů (např. články z elektronických novin), k tomuto se učí využívat internetové slovníky.
- **Pop songs** – zcela jistě jste někdy doplňovali do textu písničky chybějící slova podle poslechu. Začínající učitelé si bohužel často myslí, že toto je jediná možnost, jak s písní ve vyučování pracovat, a navíc ve většině případů u takového cvičení (fill in the blanks) vybírají slova, která budou v textu chybět, naprosto namátkově (nebo každé páté). Měli byste si uvědomit, že zpívaný projev má poněkud odlišnější pravidla než mluvený, že jde většinou o poetický útvar, takže lze pěkně využít rýmů a že smyslem doplňování není slovo „slyšet a vepsat“, ale „doplnit slovo do kontextu“. Mnoho žáků má totiž dojem, že pokud nebudou slova písničky dost zřetelná, nebudou jí rozumět a nebudou také moci nic doplnit, navíc jsou schopni do mezery doplnit i slovo, které v dané větě nedává smysl nebo je i gramaticky nesprávné. V každém případě je musíte ujistit, že to, co vám umožňuje „slyšet“ nejsou uši, ale MOZEK! Používání písniček ve vyučování je vhodné k procvičování receptivních dovedností obzvláště z toho důvodu, že ani není možné všechna slova „zaslechnout“ vzhledem k interpretovému snažení o dodržení rytmu, básnickým prostředkům atd., a proto tu tzv. „gramatickou omáčku“, kterou se pravidla anglického jazyka řídí, musí žáci do textu jaksi sami vměstnat pomocí svých již získaných znalostí. Nikdy ji opravdu neuslyší! Totéž platí o slovní zásobě, jejíž výslovnost je zkrácená výslovností mluvců i přítomností hudby, a proto se žáci mohou krásně naučit vyhledávat ze seznamu slov „uložených v mozku“ to, které se „hodí“ do textu. Tímto způsobem pak pro ně bude daleko jednodušší porozumět i jakémukoli jinému řečovému projevu.

Písně vhodné pro různá cvičení poslechu (viz příloha s poznámkami na konci opory) jsou např.:

Pro začátečníky:

- Wonderful World – Sam Cooke

Zadání: napište co nejvíce vyučovacích předmětů, které se v písni objeví.

- Diana – Paul Anka

Zadání: během poslechu zjistěte následující údaje: Je žena, o níž se zpívá, mladší nebo starší než interpret? Je si zpěvák jistý, že jej má ráda?

- I Still Haven't Found What I'm Looking For – U2

Zadání: doplňte správné tvary sloves uvedených v závorce (předpřítomný nebo minulý čas).

- El Condor Pasa – Simon and Garfunkel

Zadání: sestavte (podle poslechu) text písně rozstříhaný po verších na kouscích papíru.

Pro pokročilejší:

- Enjoy The Silence – Depeche Mode

Zadání: dopište slova písně (podle poslechu), k dispozici máte pouze první písmena všech slov (podle pokročilosti lze některá obtížnější slova ponechat celá).

- Tom's Diner – Susan Vega (pozor, slovo „diner“ neznamená „dinner“, ani se stejně nevyslovuje – zde lze použít výše zmiňovanou motivační fintu „není to překlep?“)

Zadání: doplňte podle poslechu druhou polovinu každého verše.

- Bang Bang (My Baby Shot Me Down) – Nancy Sinatra

Přepište celý text písně pouze podle poslechu (píseň je pomalá a hudba nepřehlušuje zpívaný projev, takže se staršími žáky lze po dvojím poslechu dosáhnout i tohoto ☺).

Před začátkem poslechu lze u všech písní zahrát hru BINGO! Na tabuli napíšete na přeskáčku určitý počet slov (15–20) vybraných náhodně z písně

(někdy stačí jen z první sloky nebo refrénu), zadáte žákům, aby si do sešitu (na papír) nakreslili tabulku 3×3 kolonky a do ní vepsali 9 slov (do každého políčka jedno), která si mohou libovolně zvolit z Vámi nabízených slov. Například u písně Wonderful World by si žák z nabízených slov na tabuli: **love – world – I – you – me – that – if – book – not – but – much – about – a – took – do – too**

vybral a zapsal tato:

world	you	book
but	much	about
I	do	that

Při poslechu písně pak mají žáci za úkol opravdu zaslechnout tato jednotlivá slova (to znamená, že ti poučenější z předchozích hodin by si zcela jistě nevybrali zájmena nebo spojky) a ve chvíli, kdy je uslyší, je také přeškrtnout ve své tabulce. Takže po první větě by si náš ukázkový žák přeškrtnl (pokud by vše zaslechl):

world	you	book
but	~~much~~	~~about~~
I	do	that

a pokračoval by v přeškrťování slov až do té doby, než by měl přeškrtnutá 3 slova v řadě, a to jak horizontálně tak vertikálně nebo diagonálně. Ve chvíli, kdy by se v písni objevilo slovo „but“, může je žák přeškrtnout a zvolat BINGO!, pokud by jej ovšem nepředběhl někdo jiný (samozřejmě, že je nutné zkontrolovat, zda slova, která si žák přeškrtnl do chvíle, než zavolal „Bingo!“ opravdu v písni zazněla). Tuto hru můžete zopakovat pro velký úspěch ještě jednou (pokud vyberete nejdříve slova z první sloky a pak ze druhé), ale více opakování by neprospělo původnímu záměru hledat v textu jména předmětů. Hru Bingo je ze začátku dobré použít i z toho důvodu, aby se žáci

předpřipravili na specifický projev interpreta a při druhém poslechu byli již schopni soustředit se pouze na text písně.

Pro pouštění písní v učebnách s počítačem a dataprojektorem (nemusí být ani multimediální tabule, stačí promítací plátno) je možné využít videoklipů na internetu (např. www.youtube.com nebo výborné www.muvids.com), kdy stačí, aby Vám zbylo na konci hodiny 5 minut, pustíte jakoukoli píseň (která právě letí) a necháte pod ní třeba běžet text, nebo nejprve text zakryjete a bavíte se o obsahu písně nebo „poselství“ videoklipu atd.

Část pro zájemce

Doporučuji taktéž zajímavé zamyšlení pana učitele Milana Šáchy na www.zkola.cz, který pro své žáky vypracoval několik vyloženě komunikačních vyučovacích hodin a dává je k dispozici všem ostatním učitelům prostřednictvím svých webových stránek <http://eeyore.uh.cz>. Při procvičování gramatiky zcela jistě oceníte i další stránky, například:

www.helpforenglish.cz/cz/testy

www.learn4good.com

www.usingenglish.com/quizzes/228.html

Pro vytvoření webového rozhraní s různými typy interaktivních cvičení můžete využít uživatelsky příjemný program HotPotatoes, o kterém se více dozvíte na <http://hotpot.uvic.ca/>

Shrnutí kapitoly

- Pro výuku angličtiny již nemůžete používat pouze učebnici a kazetový magnetofon. Nová doba si žádá nové výukové prostředky, proto byste se měli co nejdříve přihlásit na školení k používání interaktivní tabule.
- Čím pestřejší a zábavnější bude Vaše výuka, tím snáze své žáky přesvědčíte o tom, že se jim vyplatí dávat pozor.

Kontrolní otázky a úkoly:

1. Vyjmenujte některé moderní vyučovací prostředky.
2. Popište několik zábavných vyučovacích metod.
3. Proč je vhodné do výuky zařazovat také poslech populární hudby?

Úkoly k textu

1. Vyberte si alespoň dva gramatické jevy a pokuste se najít vhodnou píseň, kterou byste mohli žákům pustit v hodině angličtiny, aby zmíněné jevy lépe pochopili a procvičili si je.
2. Vymyslete nějakou hru na slovní zásobu, která zde nebyla zmíněna.

Otázky k zamyšlení:

1. Myslíte si, že učitelé, kteří budou své metodické přípravě věnovat více času, mohou u sebe nějak ovlivnit syndrom vyhoření?
2. Je pro učitele důležité vzdělávat se i v jiných oborech lidské činnosti než je jeho profese?

7 „Vychytávky“ při výuce angličtiny

(M. Bilanová)

V této kapitole se dozvíte:

- na co si dávat pozor při vysvětlování některých složitějších gramatických jevů.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

- vysvětlit, v čem je pro žáky obtížné použití předpřítomného času,
- objasnit použití podmínkových vět v rekordním čase,
- dokonale s žáky procvičit anglickou abecedu.

Klíčová slova kapitoly: hláskování, výslovnost, mnemotechnické pomůcky, početnost a nepočetnost,

Průvodce studiem

Určitě budete souhlasit, že zvládnout anglickou gramatiku není, ve srovnání s jinými jazyky, žádný problém. Dokázali byste si ale vzpomenout, jestli Vám ji Vaši učitelé vždy dokázali srozumitelně vysvětlit? Měli jste Vy sami s pochopením některých gramatických jevů problém? Je možné, že Vaši žáci se budou potýkat se stejnými otázkami, které jste si kdysi kladli Vy. Máte v rukávech dostatečný počet mnemotechnických pomůcek pro zapamatování slovní zásoby? Samozřejmě, že si je postupem času sami vytvoříte podle toho, s jakými obtížemi se konkrétně u svých žáků setkáte. My Vám jich zde nabízíme do začátku několik zdarma. Věřte, že fungují, byly prověřeny pedagogickou praxí ☺. Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 1 hodinu, tak se pohodlně usadte a nenechte se nikým a ničím rušit.

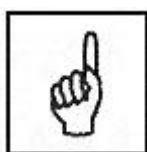

7.1 Abeceda není věda

Anglickou abecedu jste si zcela jistě zapamatovali za pomoci „The Alphabet Song“, která je součástí (s menšími variantami) snad všech známých učebnic. Je pravda, že mozek si věci spojené s melodií zapamatuje rychleji a snáze (viz reklamní spoty v televizi). V tomto případě však není jisté, zda Vám píseň opravdu pomůže v kompetenci „používat abecedu“, například při hláskování svého jména nebo adresy. Často se totiž stává, že žáci zazpívají bez problémů píseň, ale přitom si nedokáží (do přijatelné doby) vzpomenout, jak se řekne H nebo J, popřípadě co je vlastně [ei], [ai] nebo [i:] a začínají si v duchu přeříkávat celou abecedu od začátku. Pro tyto případy je vhodné připravit si kartičky (stačí A5) se známými zkratkami (např. jmény firem), které se i v češtině vyslovují anglicky, protože tak byly přejaty. Úplně nejlepší je, pokud budete mít dostatek času, vytisknout si zkratky v té podobě, v jaké se s nimi dennodenně na billboardech nebo v televizi setkáváme (optický vjem také podpoří paměť).

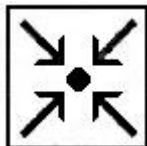
Pro názornost uvádím pouze zkratky s „problematickými“ písmeny, věřím, že další zkratky Vás již budou napadat automaticky (postupně můžete přidávat i takové, které jsou sice známé, ale doposud je žáci vyslovovali česky).

FBI – CIA – E.T. – IBM – HBO – ICQ – JVC (pozor!) – KFC – SMS – atd.

Poznámka: tuto metodu je výborné použít také u dospělých, kteří s angličtinou začínají a myslí si, že o ní nemají ani ponětí. Sami jsou pak překvapeni, kolik toho už vlastně ovládají, a to je pozitivně motivuje pro další studium.

7.2 Lie, lie nebo lay?

Veselé mnemotechnické pomůcky doporučuji vytvářet vždy, když k nim bude příležitost. Nejen proto, že si žáci problematické učivo snadněji zapamatují, ale i z toho důvodu, že se situace odlehčí, a jak už bylo řečeno, v radostné atmosféře se lépe učí.

Spousta žáků mívá problém odlišit podobně znějící (vypadající) slova. Například pro zapamatování minulého času nepravidelných sloves „lie“ (ležet)

a „lay“ (položít) – schválně si teď v duchu řekněte všechny tři tvary ☺ – můžete použít tuto pomůcku:

LAY se rýmuje s PAY = lay-laid-laid, jako pay-paid-paid

Zatímco:

LIE má přičestí LAIN (řekněte si: „ležet jako **lejno**“), no a mezi tím je minulý čas LAY (půl lejna), takže: lie, lay, lain

POZOR: nezapomeňte to žákům trochu zkomplikovat a prozradit jim, že existuje i pravidelné sloveso LIE (lhát), s tvary lied, lied! Budou nadšení ☺.

Můžete jim připomenout třeba rádiový hit Michaela Boltona „Said I Loved You... But I Lied“.

Stejně tak mohou problém způsobovat slova, která znějí podobně v češtině, ale v angličtině se řeknou rozdílně. Například: „půjčit“ (něco někomu) a „půjčit si“ (něco), v angličtině „lend“ a „borrow“. Pokud uvidíte, že se zapamatováním použití má problém více žáků, můžete si vymyslet nějakou pomůcku, jako třeba, že to delší slovo je delší i v češtině, protože si můžete říct také „vypůjčit si“ nebo že člověk, který si půjčuje, je vlastně „**borák**“ atd.

Pokud uvidíte, že více žáků se dopouští stejných spellingových chyb, můžete si připravit také nějaké vlastní pomůcky. Když jim bude např. činit problém zapamatovat si, kolik C a S obsahuje slovo NECESSARY, řekněte, aby si představili košili (nutnou součást oblečení), a ta že má jeden límeček (collar) a dva rukávy (sleeves). V tomto případě jim možná velmi nenápadně podsunete k zapamatování také dvě nová slovíčka.

7.3 Hair nebo hairs?

Při vysvětlování rozdílů mezi počítatelnými a nepočítatelnými podstatnými jmény se Vám může hodit portfolio obrázků formátu A4 posbíraných z různých reklamních novin nebo časopisů, popřípadě vytištěných na počítači. Při výuce můžete mít obrázky kdykoli po ruce, můžete je seřadit do dvojic vedle sebe, přeci jen se tak rozdíly lépe pamatují:

chocolate – chocolates, hair – hairs, pepper – peppers, glass – glasses, wood – woods atd.

Stejně tak při výuce výslovnosti je možné pracovat s dvojicemi slov, lišícími se pouze ve fonémech, s tím, že žákům ukážete dvojici obrázků, u kterých je odlišnost zřetelná. Například při nácvičku hlásek, které v češtině neexistují, můžete mít připraveno:

mouth – mouse, veil – whale, beard – bird atd.

Nebo při procvičování aspirace použijete dvojice česko-anglických slov:

pot – pot, pít – pit, pyl – pill, ten – ten, tip – tip, tyč – teach, kap – cup, kyt – kit, kat – cut, kód – cod atd.

7.4 Madonna likes me aneb SVOMPT

Jak již bylo uvedeno v kapitole o státních maturitách, u písemné části se hodnotí dva druhy chyb. Jedny, které nebrání čitateli (korektorovi) v pochopení toho, co mělo být sděleno, a druhé, tzv. globální, kterým my, Češi, po chvíli uvažování třeba i porozumíme, ale rodilý mluvčí by si nad jejich rozlousknutím marně lámal hlavu. Mezi takovéto chyby patří chyby ve slovosledu. No řekněte, jak by rodilý mluvčí pochopil větu „I help to bake my grandmother.“ nebo „I helped to cook my parents.“ Nesmějte se, tyto věty nejsou v žádném případě vymyšlené, ale opravdu zazněly v hodinách anglického jazyka. Také věta, která se objevila v nadpisu této podkapitoly by zřejmě leckterému učitelu zamotala hlavu, ale možná, že Vás ihned napadlo, že bylo myšleno „Madonna se mi líbí“. Aby se ve Vašich hodinách neobjevil podobný lapsus, můžete žáky hned ze startu naučit používat mnemotechnickou pomůcku „SVOMPT“, kde jednotlivá písmena tohoto akronymu zastupují větné členy tak, jak by v anglické větě měly jít za sebou (Subject, Verb, Object, adverbials of Manner, Place, Time).

Pochopitelně, že se globální chyby nemusí nutně vyskytovat jen v gramatice, narazíte na ně také v užití slovní zásoby. Snad jen pro názornost: co jedl žák, který prohlásil „I had couples for breakfast.“? Pro pobavení, poučení a dokumentaci, přidávám i další perličky, které se mohou objevit třeba v eseji. Co přesně mysleli žáci, kteří napsali: „He furnished tickets for the concert.“ nebo „His body must be well done.“ a nebo „If I was the boss of my school, I would call off stamps.“

7.5 *I live in Ostrava for 15 years

Většina učebnic a cvičebnic anglického jazyka (včetně výborné sady English in Use – Murphy, Hewings) poskytuje pro procvičení předpřítomného času spoustu cvičení na rozdíl mezi časem předpřítomným a minulým. Vzhledem k tomu, že se žáci po pár hodinách seznámí s příslovci, která se (až do pokročilejší úrovně) mohou používat pouze s předpřítomným časem, a s těmi, která se užívají s časem minulým, nikdy nenastane problém s identifikováním situací, ve kterých je nutno použít ten který čas. Co ovšem českým žákům činí problém až do maturity (nebo i dále), jsou situace, ve kterých se v češtině používá čas přítomný, ale zároveň obsahují také příslovce indikující v zásadě jakousi minulost: např. „**Žiju** v Ostravě **od narození**.“ nebo „**Od včerejška** mě **bolí** hlava.“ a vůbec nejpoužívanější věta „**Učím se** anglicky **už 8 let**.“ V těchto případech nikoho ani nenapadne, aby použil předpřítomný čas. Jaké patvary vznikají sem určitě nebude nutné uvádět. Co ale nutné je, je žáky na tento problém při procvičování předpřítomného času upozornit a třeba i vymyslet cvičení, ve kterém by měli doplnit správné tvary sloves v přítomném nebo předpřítomném čase. V učebnicích totiž na tuto variantu opravdu nenarazíte.

7.6 Kdybych to byl býval věděl, tak bych sem byl nechodil

Jakmile se v učebnici dojde na stránku, kde se to hemží samými IF, začne to mezi žáky podivně bublat. Všichni totiž někdy někde zaslechli, že podmínkové věty jsou něco absolutně nepochopitelného a nezapamatovatelného. Spousta z nich si vybaví tabulky, které letmo zahlédli v sešitech svých rodičů nebo sourozenců, a než byste řekli „if“, můžete mít před sebou třídu naježenou a odhodlanou nepřijmout žádné tvrzení o tom, že podmínkové věty jsou vlastně úplně jednoduché. Oni je totiž určitě nikdy nepochopí! (V této chvíli si vzpomeňte, co bylo napsáno v kapitole o motivaci – pokud si žáci myslí, že něco nepochopí, je to pravda.) V první řadě nesmíte k této jazykové problematice přistupovat tak, aby na Vás bylo poznat, že se něco děje nebo že vůbec o něco jde. Musíte působit dojmem, že to je vlastně ta nejjednodušší záležitost a o nic se v podstatě nejedná. Tímto přístupem žáky neodradíte tak, jako kdybyste již na začátku prohlásili, že kdo se naučí podmínkové věty, ten

už je skoro rodilý mluvčí (podle této strategie můžete samozřejmě jednat i při vysvětlování jakéhokoli jiného gramatického jevu ☺).

Zde uvádím své konkrétní pomůcky pro nácvik použití podmínkových vět:

- Vysvětlíte žákům, že podmínková věta je vlastně „vedlejší věta podmínková“ (kterou zcela jistě probírali v českém jazyce), to znamená, že se nejedná o větu jednoduchou (jak si spousta lidí myslí), ale že je to souvětí (podřadné – použít pouze u těch žáků, u kterých jste si jisti, že tomuto pojmu rozumí)! A to znamená, že se skládá ze dvou částí. Tyto dvě části se navíc mohou vyskytovat v obráceném pořadí – spousta učitelů dělá tu chybu, že nacvičuje věty pouze s vedlejší větou (začínající „if“) na začátku, a pak jsou žáci zmatení, když „if“ vidí uprostřed věty.

- Uveďte (a napište na tabuli), jak se v té které podmínkové větě překládá spojka „if“, např. pokud probíráte nultou nebo první podmínku, запиšte:

IF = POKUD, JESTLIŽE, KDYŽ (-LI = např. „nebude-li pršet, nezmoknem“)

Budete-li probírat druhou nebo třetí podmínku, napište:

IF = KDYBY

Po této první instruktáži musí být všem (jazykově alespoň trochu citlivým) žákům jasný rozdíl v použití té které podmínkové věty. U věty „Pokud bude pršet...“ určitě všichni vycítí, že neznámá totéž, jako „Kdyby přšelo...“ nebo stejně tak „Pokud budu mít samé jedničky...“ a „Kdybych měl samé jedničky...“. Klidně věnujte nějaký čas diskuzi, určitě se Vám to ve výsledku vyplatí. Kdyby se některý žák stavěl jakoby do opozice a tvrdil, že „on v tom rozdíl tedy nevidí“, můžete ho přesvědčit, aby zkusil ten rozdíl jazykově „vycítit“, že mu to velmi usnadní pochopení. A jde přeci o to, aby to pochopil ON, VY totiž už s podmínkovými větami dávno žádný problém nemáte ☺.

- Při vysvětlování druhé podmínkové věty můžete žákům například prozradit, že jde vlastně o doslovný překlad české věty do angličtiny:

Kdybych	našel	peněženku,	(tak) bych	ji vrátil.
If	I found	a wallet,	I would	give it back.

Vysvětlíte žákům, že slovo „kdybych“ už v sobě obsahuje část „bych“, takže není třeba (NESMÍ SE) za „if“ vyskytnout „would“, které se jako „bych“ překládá. Dále můžete upozornit, že v češtině se pro tyto situace také používá minulý čas (našel), proto i v angličtině bude ve druhé podmínce čas minulý. Pozor jen na to, aby někoho nenapadlo i sloveso „vrátil“ použít v minulém čase, ale v této chvíli by už všichni žáci měli být schopni používat sloveso „would“ s holým infinitivem.

Pro procvičení druhé podmínky se výborně hodí také dvě krásné písně: „If“ od Pink Floyd a „El Condor Pasa“ od Simona a Garfunkela (viz příloha a metody).

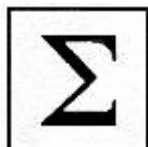
- U první podmínkové věty je situace obdobná, pouze s tím rozdílem, že musíte žákům zjednodušeně vysvětlit, že (pro běžné použití) nemohou NIKDY za „if“ napsat „will“. Řekněte jim třeba, aby si vždy provedli malou matematickou „zkoušku“ výsledku: pokud na testu za slovem „if“ uvidí napsáno „will“, nemají větu správně ☺.

Pokud	přijdeš	pozdě,	budu	naštvaná.
If	you come	late,	I will be	angry.
	(NE you will come)			

Ve chvíli, kdy s žáky začnete narážet na třetí podmínkovou větu, už by jim její pochopení a použití nemělo činit tak velký problém (za předpokladu, že prakticky zvládli první dvě), a to ze dvou důvodů. Zaprvé proto, že museli v gramatice nutně projít předminulým časem, který si (bůhví proč) všichni pamatují ze všech anglických časů nejlépe a zadruhé proto, že se z češtiny již pomalu vytrácí ty úchvatně znějící tvary vyjadřující „pozdě bycha honiti“, například: „Kdybych to byl býval věděl, tak bych sem nechodil“ (z filmu Knoflíková válka).

Shrnutí kapitoly

Každý učitel si v průběhu pedagogické praxe jistě vytvoří jakési portfolio aktivit a cvičení, které jeho žákům usnadní pochopení některých jevů, jež má angličtina odlišné od češtiny. Není ale špatné mít k dispozici nějakého rádce, jakousi přízněnou duši ve sborovně, se kterou můžete některé, pro žáky komplikovanější, věci probrat. Onen kolega či kolegyně, který Vám jistě poskytne mnoho dobrých rad, se ovšem nevyskytuje na všech školách, takže pokud na někoho takového narazíte, snažte se o to, aby postupem času nabývaly Vaše diskuze na reciprocitě.

Úkoly k textu

Připravte si pro žáky přijatelné vysvětlení (a materiál na procvičení) těchto jazykových jevů:

1. rozdíl mezi coffee vs. a coffee, Chinese vs. a Chinese, beer vs. two beers (a najděte i další podobné případy, se kterými se můžeme v angličtině setkat),
2. rozdíl v použití spojek „when“, „if“ a „unless“,
3. rozdíl v použití a výslovnosti sloves „used to“ vs. „get used to“ a „use“,
4. použití spojky „which“ s čárkou nebo bez čárky ve větě,
5. jakýkoli další jazykový problém, se kterým jste se v průběhu studia angličtiny setkali.

8 Jazykové semináře – specifické hodiny

(J. Netolička)

V této kapitole se dozvíte:

- jakými způsoby lze pojmut a naplánovat seminář nebo konverzaci z cizího jazyka,
- v čem by se měl lišit seminář od běžné hodiny,
- s jakými žáky se můžete setkat,
- jaké učební materiály zvolit.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

- popsat vlastní představu o pojetí semináře z cizího jazyka,
- objasnit žákům, co je jejich i Vaším cílem,
- motivovat žáky s rozdílnými vstupními jazykovými znalostmi.

Klíčová slova kapitoly: prezentace, zpětná vazba, témata, diskuse, konverzace, klíčové kompetence.

Průvodce studiem

Současný trend káže středním školám se co možná nejvíce profilovat tak, aby v konkurenčním boji o žáka nabídly něco jiného než ostatní. Jednou z možností je nabídnout žákům relativní svobodu při vytváření vlastního kurikula formou povinně volitelných předmětů. Seminář/konverzace v cizím jazyce je na většině škol jedním z nejoblíbenějších. Učitel takového předmětu se však dostává do role poskytovatele služby, kterou si žák vlastně dobrovolně vybral jako nadstandard a od níž očekává nadstandardní kvalitu. Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 2 hodiny, tak se pohodlně usadte a nenechte se nikým a ničím rušit.

8.1 Seminář z cizího jazyka vs. konverzace

Název a formát volitelného předmětu zřejmě nebudete hned zpočátku ovlivňovat Vy a přijdete k hotovému. V lepším případě budete učit podle ŠVP, v němž bude charakteristika tohoto volitelného předmětu již zpracována. Na Vás bude se s ní seznámit a přizpůsobit se jí. V ŠVP byste měli nalézt dostatek informací k tomu, abyste byli schopni vytvořit tematický plán.

V tom horším případě se setkáte s něčím, co není na českých školách výjimkou – seminářem, který bude sloužit žákům jako jakási příprava k maturitě, a od Vás se bude chtít, abyste v něm probírali maturitní témata, na které ve *standardních* hodinách není čas. Tento přístup je špatný, neboť většinou říká, že kdo chce z daného jazyka maturovat, musí si tento seminář vybrat. Myšlenka povinně volitelných předmětů spočívá v tom, že se pomocí nich žáci profilují a získávají znalosti a dovednosti navíc. Připravit k maturitě by je měly běžné hodiny.

Cílem semináře/konverzace v cizím jazyce bývá obvykle samozřejmě zlepšit zejména ústní projev žáků, jejich schopnost účastnit se rozhovoru, popřípadě ho udržovat v chodu. Stejně dobře se však můžete zaměřit na písemný projev (zejména vzhledem k požadavkům nové maturity) či porozumění mluvenému projevu. V současnosti se dokonce školy nebrání ani seminářům, v nichž se žáci připravují na zvládnutí některé z mezinárodně uznávaných zkoušek.

Pokud není obsah předmětu popsán v ŠVP (nebo učíte ve třídě, která se ještě učí podle osnov), vedoucí pracovníci Vám nejsou schopni popsat obsah semináře/konverzace nebo jste dostali při tvorbě jeho obsahu volnou ruku, máte ohromné štěstí a můžete si do velké míry vytvořit předmět dle svého charakteru.

Každý učitel má své přednosti a nedostatky. Pokuste se uvědomit si je a využívat metody, které Vám vyhovují a které nejlépe zvládáte. Když se budete v hodinách cítit dobře a sebevědomě, je velká pravděpodobnost, že strhnete k lepším výkonům i žáky.

Zde je několik rad pro situaci, kdy bude naplánování obsahu semináře/konverzace z jazyka jen na Vás:

- a) zjistěte si, na jakou podobu předmětu jsou žáci a učitelé zvyklí.

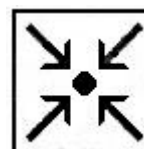
Důvodem není okopírovat, co už funguje, ale připravit se na to, že žáci se možná přihlásili do volitelného předmětu s nějakou představou, kterou byste jim Vy mohli radikálně změnit;

- b) vytvořte si dvě nebo tři varianty, abyste si sami lépe udělali představu o různých možnostech;
- c) poradte se s vedoucím předmětové komise a zástupcem ředitele/ředitelem;
- d) zjistěte si vstupní jazykovou úroveň žáků.

8.2 Obsah semináře – konverzační témata

O skutečnosti, že mnoho učitelů v konverzacích jen kopíruje maturitní témata, jsme se již zmínili. Ta bývají velmi obecná. Ať se již rozhodnete věnovat část hodiny příspěvkům žáků, řízené diskusi nebo skupinové práci, je velmi vhodné téma konkretizovat a pokud možno ho pojmout problémově. Tímto způsobem budete rovněž schopni prakticky i papírově pokrýt daleko těší množství klíčových kompetencí.

Máte s žáky zpracovat téma nakupování. Namísto obvyklých seznamů obchodů a zboží se pokuste pojmenovat problémy s nakupováním spojené. Jaké jsou výhody a nevýhody platby platební kartou? Je možné vypěstovat si závislost na nakupování? Jak fungují psychologické ceny? Jaké služby zákazníkovi byste nabídli v nově otevřeném obchodě?

Stejně můžete k předmětu přistupovat i v případě, že jste tlačeni připravovat v hodinách žáky k maturitní zkoušce. Je třeba více pohlídat slovní zásobu, kterou budou žáci v příspěvcích a v následné diskusi využívat, a diskusi řídit tak, aby se žáci příliš neodchylovali od tématu. Jinak se ovšem stále věnujete tématu, jen k němu přistupujete způsobem, který daleko více odpovídá požadavkům na žáka z hlediska ŠVP a nových maturit.

Doba, kdy si žáci připravovali patnáctiminutový monolog, který u maturity přednesli, je, doufejme, dávno pryč. Vaším cílem je naučit žáky konverzovat na dané téma, pohotově reagovat na otázky a orientovat se v problematice, a to nejen z hlediska slovní zásoby. Problém mnohých žáků spočívá i v tom, že v případě těch nejbanálnějších témat typu jídlo, nakupování, sport nejsou schopni nalézt téma pro smysluplný a hlavně přirozený rozhovor. Limitujícím faktorem zde není znalost jazyka, nýbrž obecně horší komunikační schopnosti. Vaším úkolem je nejen poskytnout žákům odpovídající jazykové prostředky (slovní zásoba, gramatika), ale také témata, náměty a otázky pro smysluplnou konverzaci.

Jak jsme zmínili výše, může se stát, že dostanete při tvorbě tematického plánu zcela volnou ruku. V takovém případě se můžete celý rok věnovat jednomu specifickému tématu (britská historie, film...), vytvořit v rámci roku kratší bloky (literatura, politika...) nebo věnovat každou hodinu jinému tématu (žáci si mohou volit téma na začátku roku podle svých zájmů). Aby výuka byla co nejefektivnější, je ovšem nutné dodržet zásadu opakování. I v případě, že probíráte každou hodinu jiné téma, je nutné se k předchozím tématům vracet, zopakovat je a ověřit zvládnutí slovní zásoby, popřípadě i zafixování klíčových informací. Pokud tak neučiníte, riskujete, že někteří žáci rychle ztratí motivaci účastnit se diskuse v případě témat, která je až tolik neosloví (více v podkapitole *Žáci*).

Snažte se neomezit ověřování a opakování probrané látky na krátké testy. Místo toho vyžadujte po žácích shrnutí závěrů diskuse, zopakování zásadních otázek a možných odpovědí na ně.

8.3 Metody

Paleta metod, které můžete v seminářích použít, je neuvěřitelně barevná. My zde uvedeme nejčastěji používané, ovšem nebojte se experimentovat. Pokud se Vám podaří zanechat v žácích emotivní zážitek, máte téměř vyhráno.

V závislosti na zvolených **metodách** pak můžete rozvíjet různé kompetence.

- a) Referát

Žák zpracuje téma ve formě krátkého příspěvku, v němž nastíní problematiku, přiblíží možné úhly pohledu na problém a nabídne spolužákům co možná nejvíce podnětů k diskusi. Je velmi vhodné, když žák sám dopředu zpracuje přehled slovní zásoby, která by mohla být pro jeho spolužáky nová.

Po referátu:

- může některý z žáků shrnout obsah příspěvku,
- mohou žáci hodnotit kvalitu příspěvku, klady i zápory spolužákova projevu,
- může následovat diskuse nad otevřenými otázkami,
- může učitel nebo sám žák vyvolat brainstorming na slovní zásobu vztahující se k tématu,
- můžete rozdělit žáky na dvě skupiny, nechat je zaujmout opačné stanovisko a připravit argumenty proti oponentovi.

b) Projekt

Celá skupina se pokusí doma nebo přímo během hodiny (může probíhat v multimediální učebně) zjistit co největší množství informací o tématu. Následovat může opět brainstorming na názory, slovní zásobu, diskuse, apod.

c) Klasická hodina

Protože semináře bývají často dvouhodinové, máte dostatek prostoru pro vystřídání všech složek jazyka (zkráceně poslech, čtení, gramatická cvičení, mluvený projev). Buďte ovšem opatrní, protože jak jsme již řekli, žáci od semináře očekávají nějakou přidanou hodnotu a standardní typ hodiny by je mohl rychle připravit o motivaci.

8.4 Učební materiály/texty

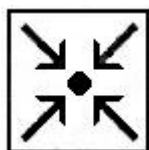
Otázka učebních materiálů a témat je úzce propojená. V dnešní době, kdy je nabídka učebnic neuvěřitelně široká, je možné úspěšně i moderně naplánovat celý volitelný seminář/konverzaci v cizím jazyce i na základě jedné vhodně zvolené učebnice. Tato volba je vhodná zejména pro začínající učitele, protože velmi výrazně snižuje náročnost přípravy celého semináře i jednotlivých hodin. Druhou variantou je naplánovat témata podle zájmu žáků i Vašeho a potřebné doplňkové materiály shánět na internetu nebo v literatuře. Tento postup je rozhodně časově náročnější. Nezapomínejte, že nestačí jen materiály najít, ale

musíte rovněž vyhodnotit jejich jazykovou náročnost a přiměřenost schopnostem žáků. K textům staženým z internetu musíte sami formulovat otázky a úkoly. Pokud chcete navíc procvičit i porozumění mluvenému textu, budete muset nalézt audio nahrávku s obsahem, který se bude alespoň trochu vztahovat k již vybranému textu. Odměnou za časovou i odbornou náročnost při podobné přípravě Vám však bude svoboda a možnost naprosto dokonale se přizpůsobit požadavkům žáků nebo vedení. Nezapomeňte si všechny těžce vytvořené přípravy ukládat.

8.5 Žáci

Semináře/konverzace mají nejčastěji statut povinně volitelného předmětu. Žáci si v určité fázi studia vybírají, kterému předmětu by se chtěli věnovat hlouběji. Nebudeme si nic nalhávat a přiznejme si, že existuje část žáků, kteří si konverzaci v cizím jazyce vyberou z toho důvodu, že již jazyk velmi dobře ovládají a předmět tak považují za lehce odpočinkový. Další skupina žáků je naopak složena z těch, kteří cítí v daném cizím jazyce slabiny a mají motivaci se zlepšit. Rozdíl ve vstupních znalostech žáků z těchto dvou skupin může být až propastný, přičemž je pravděpodobné, že ve skupině bude zastoupen i „střední proud“ průměrných žáků.

Při použití metody samostatně zpracovaných prezentací na určité téma budete schopni kvalitně zapojit žáky na všech úrovních. Navíc můžete na ty lepší klást vyšší požadavky. Při následné diskusi ovšem dbejte na to, aby jazykově vybavenější žáci nepřebírali aktivitu až příliš.

Dá se to zařídit například jednoduchým pravidlem. Rozdělte diskutující do dvou skupin. Skupina jako celek si může připravit argumenty, při samotné diskusi však nesmí žádný ze žáků mluvit dvakrát za sebou.

Pro správné naplánování semináře je nutné zjistit vstupní znalosti žáků. Nemůžete se zde totiž spolehnout na běžnou skladbu žáků a znalosti odpovídající ročníku. Můžete narazit na extrém v podobě skupiny výjimečně nadaných žáků, stejně jako skupiny žáků, kteří se do semináře přihlásili proto, že v jazyce mají problémy. Můžete mít skupinu výborných žáků, kteří

od semináře čekají vysokou úroveň, s jedním nebo dvěma, kteří je budou „brzdit“.

Vzhledem k povaze semináře byste se ale rozhodně neměli spokojit s gramatickým testem, ale měli byste si žáky také poslechnout, nechat je konverzovat mezi sebou.

V návaznosti na vstupní kvalitu žákových schopností byste se měli rovněž zamyslet nad systémem **hodnocení**. Sami žáci často chápou známky v semináři jako cosi zbytečného. Je to i proto, že za znalost jazyka už byli hodnoceni v klasickém předmětu. Vy byste se měli vyvarovat toho, abyste hodnotili žáky podle jazykové úrovně, kterou si do semináře přinesli. Hodnotit byste měli pokrok, který žák udělal, pečlivost a snahu, s jakou přistupoval k plnění úkolů, aktivitu v diskusích. Tak se může stát, že průměrný žák, který je v jazyce hodnocen známkou dobrý, bude mít ze semináře výbornou, zatímco jazykově skvěle vybavený žák může být hodnocen známkou dostatečně, protože si přišel předmět takzvaně odsedět.

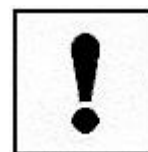
Kontrolní otázky a úkoly:

1. V čem se obvykle seminář/konverzace z cizího jazyka liší od běžné hodiny?
2. Co by neměl seminář/konverzace z cizího jazyka suplovat?

Úkoly k textu

1. Navrhněte dvě možné varianty volitelného předmětu konverzace v cizím jazyce s hodinovou dotací 1×2 hodiny týdně. Vyberte témata, zvolte metody a učební materiály.
2. Najděte problémové oblasti v následujících obecných tématech: *zdraví, mé rodné město, multimedia*. Formulujte je jako otázky.
3. Navrhněte systém hodnocení semináře pro skupinu složenou z žáků s velmi rozdílnými vstupními znalostmi

9 Podoba nové maturitní zkoušky z anglického jazyka

(E. Lorencovičová)

V této kapitole se dozvíte:

- jak se nová maturitní zkouška liší od staré,
- jaká je struktura nové maturitní zkoušky z cizího jazyka,
- jak žáky připravit na novou maturitu.

Po jejím prostudování byste měli být schopni:

- vysvětlit žákům, co je u nové maturity čeká,
- připravit obsah výuky tak, aby žáky na novou maturitu připravil.

Klíčová slova kapitoly: čtení, psaní, poslech, mluvení, didaktický test, písemná práce, ústní zkouška, hodnotitel, kritéria hodnocení.

Průvodce studiem

Otázka zavedení nových maturit se v naší republice řeší zhruba od roku 1999. Od roku 2004 je zakotvena v zákoně, a přestože je organizačně i obsahově připravena, spuštění se stále odkládá. Nejuváděnějším důvodem bývá připravenost učitelů a neinformovanost žáků. I v tomto okamžiku je nejasné, zda ke spuštění dojde a kdy, protože se nová maturita stala politickým tématem. Proto ony tečky v názvu první podkapitoly. Celá kapitola by Vám měla nastínit, co skládání zkoušky z anglického jazyka v novém formátu představuje.

Na zvládnutí této kapitoly budete potřebovat asi 1 hodinu, tak se pohodlně usadte a nenechte se nikým a ničím rušit.

9.1 Maturita dříve a...

Je jistě nezvratitelným faktem, že prostředí, ve kterém děti a mladí lidé vyrůstají, se za poslední desetiletí čím dál rychleji mění, a s ním i potřeby, které tito lidé mají. Představíme-li si život před padesáti, dvaceti i deseti lety,

rozdíly jsou očividné. Je tedy logické, že i vzdělání, a s ním i jeho výstupy, musejí být odlišné. Myslím, že není nutné po takovémto úvodu pokračovat v diskuzi, zda je potřeba změnit formát maturitní zkoušky, a budu se soustředit na konkrétní změny, které má tento nový formát přinést ve srovnání se současnou maturitní zkouškou.

- Nová maturitní zkouška bude obsahově zajištěna jednou organizací spadající pod MŠMT a CERMATEm (Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání).
- Základním rozdílem je odklon od znalostí a přesun důrazu na jazykové dovednosti.
- Nová zkouška se také odklání od monotematicnosti, a tím dává větší prostor pro žáky a jejich preference.
- I když žák během zkoušky pracuje s různými tématy, jedná se o témata všeobecná (s výjimkou třetí části ústní zkoušky – viz níže).
- Další změna vychází ze současného stavu testovaných dovedností a znalostí, který vidíte na následujícím obrázku:

Oproti této situaci nová zkouška testuje rovnoměrně všechny čtyři jazykové dovednosti (mluvení, psaní, čtení a poslech).

- Zásadní změnou je pak objektivizace zkoušky, a to s ohledem na obsah, podmínky i hodnocení.

9.2 Struktura zkoušky z AJ

Žák koná jakoukoliv zkoušku ve společné části na úrovni základní nebo vyšší. Pro srovnatelnost úrovně v cizích jazycích to znamená, že úroveň Z (základní) odpovídá úrovni B1 Evropského referenčního rámce a úroveň V (vyšší) úrovni

B2 Evropského referenčního rámce. Proto je velmi důležité se s jednotlivými úrovněmi seznámit a udělat si jasno v tom, jaký je žák a co umí, a to samozřejmě nejen na maturitních úrovních, ale i na vstupních úrovních (u A2 tedy ve většině případů A2) a úrovních hraničních, tedy C1.

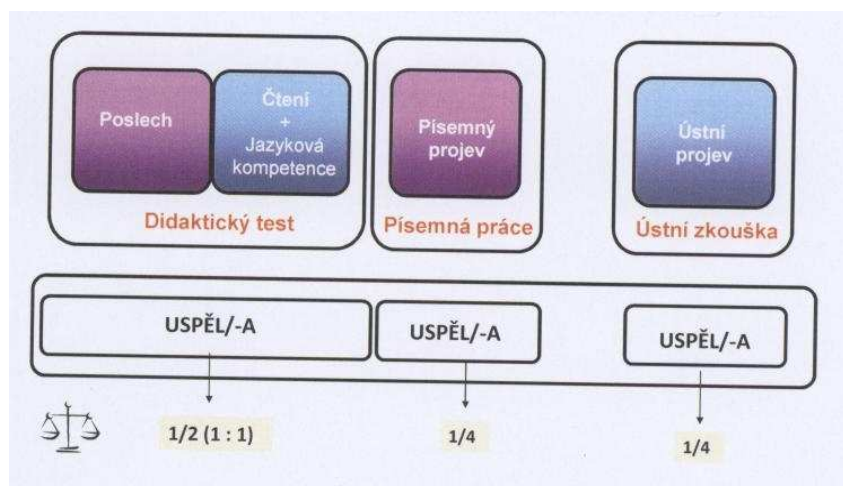
Zásadní informace jsou tyto:

- Žák si sám volí úroveň zkoušky, je to jeho zodpovědnost. Úroveň mu nemůže být nařízena ani zakázána ředitelem školy, učitelem ani nikým jiným.
- Škola má povinnost připravit žáka minimálně na základní úroveň, respektive dle RVP. Pokud se tedy například jedná o školu odbornou, která má v RVP i ŠVP výstup B1, je vše v pořádku. Pokud se zde najde žák, který chce dělat zkoušku na úrovni V, není POVINNOSTÍ školy jej na tuto úroveň dovést (pak zde mohou nastoupit volitelné semináře či výuka mimo školu).
- Pokud si žák zvolí zkoušku na vyšší úrovni a neuspěje, na opravný termín si může zvolit úroveň základní.

Je velmi pravděpodobné, že žáci od Vás, jako svého učitele, budou chtít radu v otázce volby úrovně. Nemůžete je jako jejich učitelé zcela odmítnout s tím, že je to pouze jejich volba. Můžete jim dle svého vědomí doporučit úroveň a zároveň jim umožnit si test vyzkoušet na jiných zkouškách podobné úrovně (např. PET pro Z a FCE pro V). Vždy ale dejte jasně najevo, že se jedná pouze o radu a že výsledné rozhodnutí je SKUTEČNĚ na nich.

Maturitní zkouška se bude skládat z části písemné a ústní. Písemná část se skládá z didaktického testu, kde se testuje poslech, čtení a jazyková kompetence a dále z písemné práce, která je zaměřena na ověření dovednosti psaní. Mluvení se pak testuje v ústní části. Ve výsledku pak mají všechny dovednosti stejnou váhu, jak vidíte na následujícím schématu:

Zde také vidíte, že žák musí uspět ve všech třech subtestech (didaktický test, písemná práce a ústní zkouška), aby celkově uspěl. Pokud neuspěje v jedné z částí, musí opakovat celou maturitní zkoušku.

Konkrétní příklady testových úloh, témata a specifikace zkoušky jsou zveřejňovány dle zákona v Katalozích požadavků jednotlivých předmětů a úrovní.

9.3 Hodnocení

Didaktický test obsahuje uzavřené úlohy a úlohy s krátkou otevřenou odpovědí. Didaktický test bude hodnocen centrálně CERMATEm. Uzavřené úlohy elektronicky a otevřené úlohy vyškolenými ratery. Za chybné odpovědi se body neodečítají.

Písemná práce a ústní zkouška se hodnotí na škole certifikovanými hodnotiteli. Učitelé tedy musí projít školením, jehož cílem je zajistit objektivizaci a standardizaci hodnocení. Počítejte tedy s tím, že i Vy budete muset takovýmto školením projít, pokud budete učit na škole s maturitními obory. Obsahem školení je zejména to, aby se učitelé při hodnocení dokázali „nastavit“ na hodnocenou úroveň (Z, V). Další důležitou částí je naučit se pracovat s centrálními kritérii hodnocení. U písemné práce se hodnotí splnění zadání, koheze a koherence, lexikální a gramatická kompetence. U ústní zkoušky navíc fonetická kompetence. Další součástí je shoda hodnotitelů. Jedná se o to, že

v zájmu zvýšení objektivitě hodnocení písemnou práci i ústní zkoušku hodnotí dva nezávislí certifikovaní hodnotitelé, kteří se pak společně musí shodnout na výsledku.

9.4 Příprava žáků

Jednou z nejčastějších otázek učitelů ohledně přípravy bývá „jakou učebnici vybrat, aby byli žáci připraveni na novou maturitu“. Základní odpověď zní: NELZE doporučit jednu konkrétní učebnici a tvrdit, že to je ta pravá. Pokud to někdo tvrdí, nevěřte mu. Každý učitel je jiná osobnost, a proto se mu lépe pracuje s jinou učebnicí a stejně to platí o žácích. Přesto si při výběru můžete pomoci těmito tipy:

- učebnice musí být na odpovídající úrovni. Zahraniční učebnice již obvykle mají na zadní straně odkaz na úroveň ERRJ, ke které směřují;
- učebnice by měla být komunikativní, tzn. měla by klást důraz na POUŽÍVÁNÍ jazyka v smysluplných situacích;
- podívejte se, zda jsou v učebnici zastoupeny všechny čtyři jazykové dovednosti (často bývá například opomíjeno psaní, zejména kratší texty);
- předností je, pokud učebnice představuje strategie pro rozvoj jazykových dovedností;
- podívejte se, zda učebnice má formáty úloh, které se vyskytují u maturitní zkoušky. Pokud některé chybí, znamená to, že je budete muset sami doplnit.

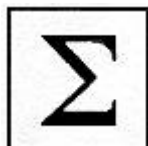
Při přípravě je také třeba dbát zejména na to, abyste rozvíjeli všechny jazykové dovednosti. Tedy příprava nevyžaduje nic speciálního, jen regulérní jazykovou výuku.

Dále je důležité, aby žáci znali VŠECHNY typy úloh, které se v testu mohou vyskytnout (viz kapitola testování). Stejně tak by měli znát kritéria hodnocení a ideální by bylo, kdybyste je ve stejné formě používali nejpozději ve čtvrtém ročníku (viz kapitola zpětná vazba).

V nové maturitní zkoušce je dán prostor i pro odborné nebo specifické téma. Odborné téma se týká odborných škol, které mají v RVP povinnost učit 20 %

odborného jazyka. Mohou zde také být například reálie, historie nebo literatura. Specifické téma znamená téma specifické pro danou oblast nebo školu, tedy například naše škola, naše město, osobnosti našeho regionu, náš výlet do Londýna apod. Z uvedeného vyplývá, že na rozdíl od všech ostatních úkolů se jedná o úkol znalostní a vzhledem ke své specifičnosti jej připravuje sama škola. Testuje se ve třetí části ústí zkoušky formou samostatného ústního projevu nebo interakce.

Shrnutí kapitoly

- Nová maturitní zkouška přesouvá důraz na jazykové dovednosti a objektivizaci maturitní zkoušky.
- Zkouška z CJ se koná na úrovni základní nebo vyšší. Skládá se z didaktického testu (poslech, čtení, jazyková kompetence), písemné práce (psaní) a ústní zkoušky (mluvení).
- Hodnocení objektivních úloh probíhá centrálně (pomocí počítače a skupinou raterů). Objektivizace hodnocení subjektivních úloh je zajištěna certifikací hodnotitelů a shodou hodnotitelů.

Kontrolní otázky a úkoly:

1. Jakou jazykovou úroveň bude mít nová maturitní zkouška z AJ?
2. Z jakých subtestů se zkouška bude skládat a které dovednosti jednotlivé subtesty ověřují?
3. Jak vybrat vhodnou učebnici?

Citovaná a doporučená literatura

Cermat. *Katalog požadavků zkoušek společné části maturitní zkoušky. Anglický jazyk: Základní úroveň obtížnosti.*

Cermat. *Katalog požadavků zkoušek společné části maturitní zkoušky. Anglický jazyk: Vyšší úroveň obtížnosti.*

Council of Europe. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.*

MŠMT ČR. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. Olomouc:
Univerzita Palackého v Olomouci, 2002.

www.ceremat.cz

www.novamaturita.cz

Přílohy:

Sam Cooke – Wonderful World

Don't know much about **history**
Don't know much **biology**
Don't know much about a **science** book
Don't know much about the **French** I took

But I do know that I love you
And I know that if you love me too
What a wonderful world this would be

Don't know much about **geography**
Don't know much **trigonometry**
Don't know much about **algebra**
Don't know what a slide rule is for

But I do know that one and one is two
And if this one could be with you
What a wonderful world this would be

Now I don't claim to be an "A" student
But I'm trying to be
So maybe by being an "A" student baby
I can win your love for me

Don't know much about history
Don't know much biology
Don't know much about a science book
Don't know much about the French I took

But I do know that I love you
And I know that if you love me too
What a wonderful world this would be

...

Poznámka: Pokud byste tuto píseň chtěli použít s pokročilejšími studenty, můžete jim zadat i otázky. Např.: „Is the singer a good or a poor student?“, “What does he want to do to attract the woman?” “What mathematic tool does he mention in the song?” atd. Můžete zde také pěkně demonstrovat použití pomocného slovesa „do“ pro zdůraznění kladné věty.

Paul Anka – Diana

 Do parents worry about the age of a boyfriend or girlfriend? How old is too old for someone of your age? Listen to the song and complete the sentences. Choose a or b each time.

1 The singer is in love with:

- a a younger woman.
- b an older woman.

2 The singer is:

- a sure she loves him.
- b not sure she loves him.

3 The singer:

- a wants her to leave.
- b doesn't want her to leave.

 Work in a small group. Listen to the song again and write the first verse. Use these words to help you.

so young / so old
darling / been told
care / just / say
'Cos forever / pray
will be / free
birds / trees
please stay / Diana

U2 – I Still Haven't Found What I'm Looking For

I STILL ..... (NOT FIND) WHAT I'M LOOKING FOR

I ..... (climb) highest mountain

I ..... (run) through the fields

Only to be with you

Only to be with you

I ..... (run) I ..... (crawl)

I ..... (scale) these city walls

These city walls

Only to be with you

But I still ..... (not find) what I'm looking for

But I still ..... (not find) what I'm looking for

I ..... (kiss) honey lips

..... (feel) the healing in her fingertips

It ..... (burn) like fire

This burning desire

I ..... (speak) with the tongue of angels

I ..... (hold) the hand of a devil

It ..... (be) warm in the night

I ..... (be) cold as a stone

But I still ..... (not find) what I'm looking for

But I still ..... (not find) what I'm looking for

I believe in the kingdom come

Then all the colors will bleed into one

Bleed into one

Well yes I'm still running

You ..... (break) the bonds and you

..... (loose) the chains

..... (carry) the cross

Of my shame

Of my shame

You know I ..... (believe) it

But I still ..... (not find) what I'm looking for

But I still ..... (not find) what I'm looking for

But I still ..... (not find) what I'm looking for

But I still ..... (not find) what I'm looking for

Paul Simon, Art Garfunkel – El Condor Pasa

I'd rather be a sparrow than a snail.

Yes I would.

If I could,

I surely would.

I'd rather be a hammer than a nail.

Yes I would.

If I only could,

I surely would.

Away, I'd rather sail away
Like a swan that's here and gone
A man gets tied up to the ground
He gives the world
Its saddest sound,
Its saddest sound.

I'd rather be a forest than a street.

Yes I would.

If I could,

I surely would.

I'd rather feel the earth beneath my feet,

Yes I would.

If I only could,

I surely would.

Depeche Mode – Enjoy the Silence

Words like violence
Break the silence
Come crashing in
Into my little world
Painful to me
Pierce right through me
Can't you understand
Oh my little girl
All I ever wanted
All I ever needed
Is here in my arms
Words are very unnecessary
They can only do harm
Vows are spoken
To be broken
Feelings are intense
Words are trivial
Pleasures remain
So does the pain
Words are meaningless
And forgettable
All I ever wanted
All I ever needed
Is here in my arms
Words are very unnecessary
They can only do harm

Depeche Mode – Enjoy the Silence

(verze pro žáky)

W _ _ _ _ l _ _ _ v _ _ _ _ _ _
B _ _ _ _ t _ _ s _ _ _ _ _
C _ _ _ c _ _ _ _ _ _ i _
I _ _ _ m _ l _ _ _ _ w _ _ _ _
P _ _ _ _ _ t _ m _
P _ _ _ _ r _ _ _ t _ _ _ _ m _
C _ _ _ y _ _ u _ _ _ _ _ _
O _ m _ l _ _ _ _ g _ _ _

Ref:

A _ _ I e _ _ w _ _ _ _ _
A _ _ I e _ _ n _ _ _ _ _
I _ h _ _ _ i _ m _ a _ _ _
W _ _ _ _ a _ v _ _ _ u _ _ _ _ _ _
T _ _ _ c _ _ o _ _ _ d _ h _ _ _

V _ _ _ a _ _ s _ _ _ _ _
T _ b _ b _ _ _ _ _
F _ _ _ _ _ a _ i _ _ _ _ _
W _ _ _ _ a _ t _ _ _ _ _
P _ _ _ _ _ r _ _ _ _ _
S _ d _ _ _ t _ _ p _ _ _
W _ _ _ _ a _ m _ _ _ _ _ _ _
A _ _ f _ _ _ _ _ _ _ _

Poznámka: po poslechu a doplnění této písně můžete pokračovat v diskuzi „co tím chtěl básník říct“ nebo zadat esej na téma „co vadí mužům na ženách a co ženám na mužích“. ☺

Susan Vega – Tom's Diner

I am sitting (In the morning)
At the diner (On the corner)
I am waiting (At the counter)
For the man (To pour the coffee)
And he fills it (Only halfway)
And before (I even argue)
He is looking (Out the window)
At somebody (Coming in)

"It is always (Nice to see you")
Says the man (Behind the counter)
To the woman (Who has come in)
She is shaking (Her umbrella)
And I look (The other way)
As they are kissing (Their hello's)
I'm pretending (Not to see them)
And instead (I pour the milk)

I open (Up the paper)
There's a story (Of an actor)
Who had died (While he was drinking)
It was no one (I had heard of)
And I'm turning (To the horoscope)
And looking (For the funnies)
When I'm feeling (Someone watching me)
And so I (Raise my head)

There's a woman (On the outside)
Looking inside (Does she see me?)
No she does not (Really see me)
Cause she sees (Her own reflection)
And I'm trying (Not to notice)
That she's hitching (Up her skirt)
And while she's straightening (her stockings)
Her hair (Has gotten wet)

Oh, this rain (It will continue)
Through the morning (As I'm listening)
To the bells (Of the cathedral)
I am thinking of (Your voice)
And of the midnight picnic (Once upon a time)
Before the rain (Began)
And I finish up my coffee (And It's time to catch the train)

Poznámka: V závorce jsou uvedeny ty části vět, které mají žáci za úkol doplnit, takže jejich kopie musí obsahovat pouze první polovinu řádku. Susan Vega tuto píseň nahrála ve dvou verzích, z nichž ta pro jazykovou výuku použitelnější je a capella.

Nancy Sinatra – Bang Bang... My Baby Shot Me Down

I was five and he was six
We rode on horses made of sticks
He wore black and I wore white
He would always win the fight

Bang bang
He shot me down, bang bang
I hit the ground , bang bang
That awful sound, bang bang
My baby shot me down

Seasons came and changed the time
When I grew up, I called him mine
He would always laugh and say
Remember when we used to play

Bang bang
I shot you down, bang bang
You hit the ground , bang bang
That awful sound, bang bang
I used to shoot you down

Music played and people sang...
Just for me the church bells rang...

Now he's gone I don't know why
And till this day some times I cry
He didn't even say goodbye
He didn't take the time to lie

Bang bang
He shot me down, bang bang
I hit the ground , bang bang
That awful sound, bang bang
My baby shot me down.

Poznámka: Na této písni můžete kromě cvičení výslovnosti oboustranného „w“ krásně demonstrovat také použití „would“ pro opakované děje v minulosti (srovnejte s used to). V každém případě byste měli zmínit, že zde „would“ není použito k vyjádření kondicionálu. Měli byste také upozornit na rozdíl ve výslovnosti významového slovesa „use“ v minulém čase a „used to“, který je při poslechu písně velmi zřetelný.

Varianta: u některých písní můžete nechat po pár taktech žáky hádat, kdo je interpretem písně (např. známější hity, Depeche Mode nebo U2, podle toho, co zrovna v rádiích boduje), u této skladby můžete nechat hádat, ze kterého je filmu.